

યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને નૈતિક જીવન મૂલ્યોનું માસિક

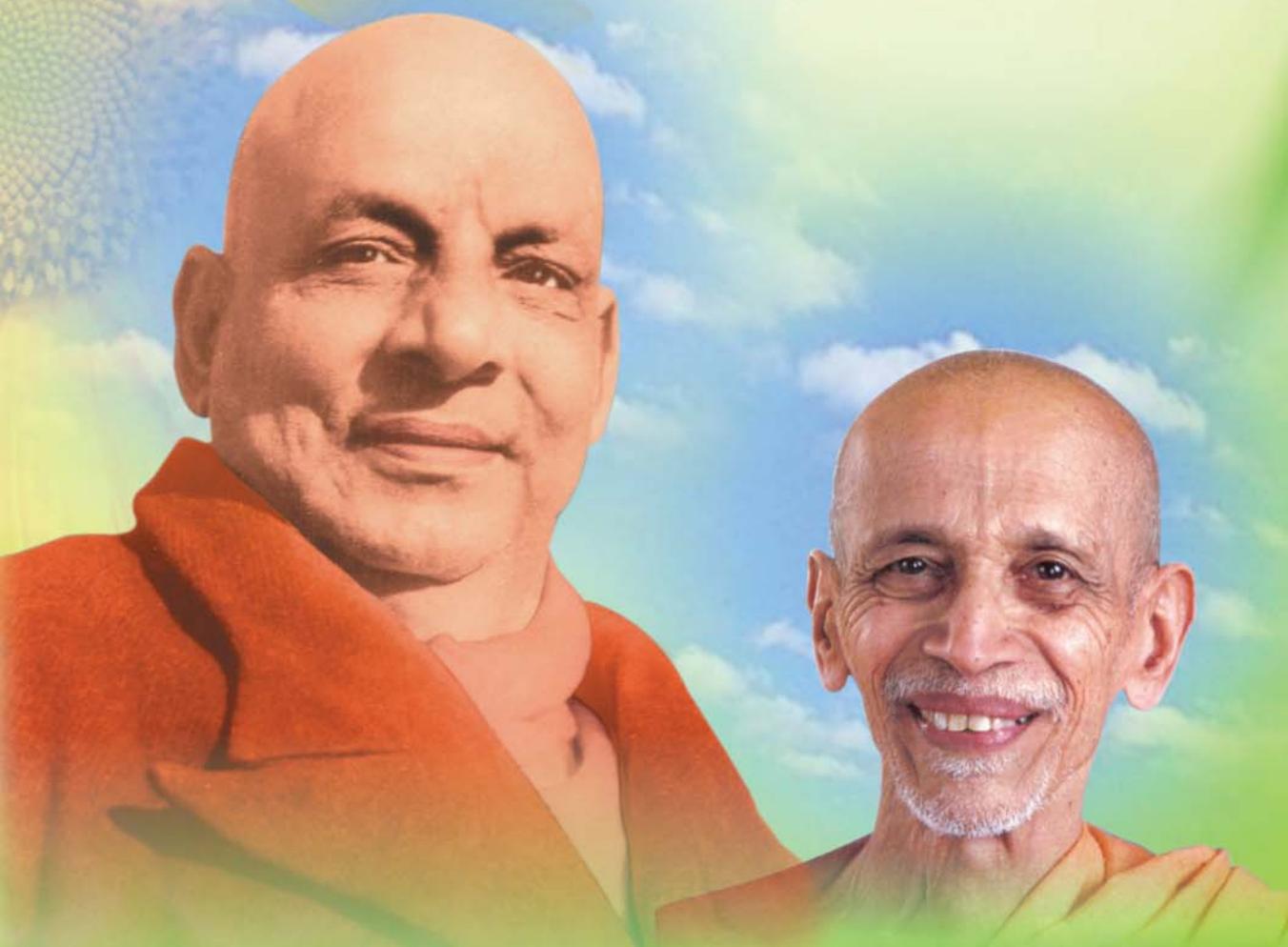
દિવ્ય જીવન

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૫૦/- • વર્ષ - ૧૪ અંક - ૧ જાન્યુઆરી-૨૦૧૭

Postal Registration No. GAMC 1417/2015-2017 Valid up to 31-12-2017 RNI No. GUJGUJ/2003/15738

Published on 4th of every month and Posted on 5th of every month at PSO, Ahmedabad-2. Annual Subscription Rs.150/-

અખૂટ ખજાનો

તમારી ન હોય તેવી વસ્તુઓમાંથી પણ આનંદ મેળવતાં શીખો. આમ, તમે તમારી જીતને વધુ ને વધુ મુક્ત કરતા જશો. અતારનું પૂર્મંદું ભલે ને તમારા કાનમાં ન હોય પણ તમારી આસપાસનું વાતાવરણ અતારથી મઘમઘું હોય તો જરૂર તમે એનો આનંદ મેળવી શકો. ઈશ્વરે કેટલો બધો આનંદ ચોમેર વરસાવ્યો છે એ વાતનું જો આપણને ભાન થાય તો આપણો કૃતજ્ઞ થયા સિવાય રહી શકીએ નહીં.

- સ્વામી શિવાનંદ

૭૮૭મો યોગાસન, ધ્યાન, પ્રાણાયામ શિબિર (તા. ૨૮-૧૧-૨૦૧૬ થી ૭-૧૨-૨૦૧૬)

શ્રી ખાટુ શયામ સત્સંગ - સંકીર્તન કાર્યક્રમ - શિવાનંદ આશ્રમ (તા. ૨૫-૧૨-૨૦૧૬)

શ્રી દાત જયંતી ઉત્સવ (તા. ૧૩-૧૨-૨૦૧૬)

અર્ધવાર્ષિક - સ્વૈચ્છિક રક્તદાન શિબિર
શિવાનંદ આશ્રમ (તા. ૪-૧૨-૨૦૧૬)

શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી ભણારાજની પ્રેરણાથી પ્રકાશિત દિવ્ય જીવન

વર્ષ : ૧૪

અંક : ૧

જીન્યુઆરી-૨૦૧૭

સંસ્થાપક અને આધ્યત્મિક :

ભાગ્યીન શ્રી સ્વામી પાશ્વલક્ષ્માનંદજી
(ડૉ. શિવાનંદ અધ્યાત્મજી)

સંપાદક મંડળ :

અધ્યક્ષ : શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી (તંત્રી)
ડૉ. મહેતભાઈ જે. પટ્ટીલ
શ્રીમતી રૂપા મજૂમદાર

○

તંત્રી : શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી

ખેડું મોકલ્યવાનું સરનામું :

શિવાનંદ આશ્રમ, જોધપુર ટેકરી,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૧૫.
ફોન : ૨૬૮૬૧૨૩૪, ૨૬૮૬૨૩૪૫

○

મુખ્ય કાર્યક્ષમ્ય :

'દિવ્ય જીવન' માસિક, તરુણ લવાજીમ :
સ્વામી શિવાનંદ સર્વજ્ઞવૈવાનિકિ
ઈતર પત્રવ્યવહાર અને મહામંત્રીનું કાર્યક્ષમ્ય :
શ્રી પદેશભાઈ ટેચાઈ
ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંખ
શિવાનંદ આશ્રમ,
જોધપુર ટેકરી, સેટેલાઈટ માર્ગ,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૫
ફોન : ૨૬૮૬૧૨૩૪
એલેક્ટ્રિક્સ : ૨૬૮૬૨૩૪૫

○

E-mail :

sivananda_ashram@yahoo.com

Website : <http://www.divyajivan.org>

લવાજીમ

ભારતમાં

વાર્ષિક લવાજીમ	રૂ. ૧૫૦/-
શુલેષ્ણક લવાજીમ	રૂ. ૧૫૦૦/-
(૧૫ વર્ષ માટે)	
પેટ્રન લવાજીમ	રૂ. ૩૦૦૦/-
છૂટક નકલ	રૂ. ૧૫/-
વિદેશ માર્ગ (ઓર મેઈલ)	
વાર્ષિક (ઓર મેઈલ)	રૂ. ૧૮૦૦/-
શુલેષ્ણક લવાજીમ	રૂ. ૧૫૦૦૦/-
(૧૫ વર્ષ માટે) ચેક/ડ્રાઇટ (અમદાવાદ) દ્વારા	

૩૦

શાન્તિપાઠ

ॐ આપ્યાયનું મમાજ્ઞાનિ વાક્ પ્રાણશ્રક્ષઃ શ્રોત્રમથો
बलમિન્દ્રયાણિ ચ સર્વાણિ । સર્વ બ્રહ્મૌપનિષદ્ર માહં બ્રહ્મ
નિરાકુર્યામ् । મા મા બ્રહ્મ નિરાકરોત, અનિરાકરણમસ્ત્વનિરાકરણ મેઝસ્તુ ।
તદાત્મનિ નિરતે ય ઉપનિષદ્સ્તુ ધર્માસ્તે મયિ સન્તુ તે મયિ સન્તુ ।

ॐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

કેનોપનિષદ્ર

હે પરમાત્મા ! મારાં બધાં અંગો વાણી, પ્રાણ, આંખ, કાન, બળ અને
બધી ઈન્દ્રિયો સંપૂર્ણ રહો. ઉપનિષદમાં કહેલું બધું જ બ્રહ્મ છે. બ્રહ્મનો હું કદી
અનાદર ન કરું અને બ્રહ્મ મને ન ભૂલે - મારું સદા રક્ષણ કરે, મારાથી કદી
બ્રહ્મનો દોષ ન થજો. આત્મામાં હું નિરત રહ્યો છું. ઉપનિષદીમાં બોધ કરેલા
ધર્મોના ગુણો મારામાં રહેજો; મારામાં વધજો. એ ગુણો વિશે મારામાં પ્રીતિ
થજો અને મારા ત્રિવિધ તાપોની નિવૃત્તિ થજો.

શિવાનંદ વાણી

શુભાશિષ

નૂતન વર્ષ તમારા માટે
આરોગ્ય, શાંતિ અને સમૃદ્ધિ, શાન
પ્રેમ અને દાનની સુવર્ણનિષિ સમ બની રહો;
તમે મને અતિ પ્રિય છો.

આનંદ કરો અને ખુશભિજ્ઞાણ બનો.

કુમર કસી સાધનાનો આરંભ કરો.

ઈશ્વરનો અહીં, અત્યારે જ સાક્ષાત્કાર કરો.
બોધ અને ભિસાઈલસની પહોંચથી પણ પર એવી
તમારી નિશ્ચ શાંતિમાં નિવાસ કરો.

વાસના, લાલસા, સત્તા અને સંપત્તિનો ત્યાગ કરો.

સત્ય, પ્રેમ અને પવિત્રતાને વળગી રહો.

સંતો અને ઋગ્યિઓની ભવ્ય કીર્તિને યાદ કરો.

તેમના પગલે પગલે નભ્રતાથી ચાલો.

જાગો, ઊઠો અને વિજયવંત બનો !

ઈશ્વરને પામીને સુખપૂર્વક જીવો.

- સ્વામી શિવાનંદ

અનુક્રમ

૧. કેળોપનિષદ્ધ	૩
૨. અનુક્રમ, તહેવાર સૂચિ	૪
૩. સંપાદકીય	૫
૪. વૈરાગ્ય	૬
૫. જેવું વિચારશો તેવું પામશો	૭
૬. પાદ કરો કુરબાની - સ્વાધીનતા શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી	૧૦
૭. સાદું જીવન અને ઉચ્ચ વિચારો શ્રી સ્વામી જ્યોતિર્મયાનંદજી	૧૨
૮. નૂતન વર્ષ સંદેશ	૧૫
૯. નિદંસ નિયરે રાખીએ	૧૭
૧૦. શિવાનંદ કથામૃત	૧૮
૧૧. ગુરુદેવના સંન્યાસી શિષ્યો	૨૩
૧૨. અમૃતપુત્ર-૨૩	૨૬
૧૩. સત્ય	૩૦
૧૪. વૃત્તાંત	૩૧

તહેવાર સૂચિ

ફેબ્રુઆરી-૨૦૧૭		
દા. લિલિ (માટે સુદ)		
૧	૫	વસ્તાત્પંચમી
૪	૮	શ્રી ઘોડિયારમા જયંતી
૭	૧૧	જ્યા એકાદ્શી
૮	૧૨	પ્રદોષ પૂજા
૯	૧૩	લિંગકમા જયંતી
૧૦	૧૪/૧૫	પૂર્વિમા, માદ સ્વાન સિવાયન (અંગાર વર્ષ)
૧૪	૪	અંગારારી ચોથ
૧૬	૮	શ્રી નાનાથજ પાટોસવ (નાનાથાર)
૨૦	૯	સ્વામી રામદાસજ નવમી
૨૧	૧૦	સ્વામી દયાનંદસરસ્વતી જયંતી
૨૨	૧૧	લિંગ એકાદ્શી
૨૪	૧૩	મહાશિવરાત્રી, પ્રદોષ પૂજા
૨૬	૩૦	દેવપિતૃકર્મ અમાસ, દર્શ અમાસ (અંગાર વર્ષ)
૨૮	૨	શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહરસ જયંતી

“અનુરોધ-અભિલાષા” ગ્રાહકોને :

- આપનું પત્રવ્યવહારનું સરનામું પિનકોડ સાથે સંપૂર્ણ હોય તે ટપાલ ખાતાના નવા નિયમો મુજબ અનિવાર્ય છે. તેથી સરનામાની ચોકસાઈ માટે વિનંતી.
- આપનો ગ્રાહક નંબર નોંધી લેવા વિનંતી છે, જેથી અંકની ગ્રાફિસ સંબંધી કોઈ પણ પત્રવ્યવહાર કરતી વેળા ગ્રાહક નંબરનો ઉલ્લેખ વહીવટી સરળતા સર્જી શકે છે.
- સામાન્યતઃ દર માસની પાંચમી તારીખે અંક પ્રાસીદ્ધ થયા બાદ તેની રવાનગીનું કામ શરૂ થાય છે. છતાં કોઈ ખાસ કારણોસર પ્રકાશનની નિર્ધારિત તારીખના ૧૦ દિવસ વીત્યે પણ જો આપને અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ ક્રેચેરીમાં તપાસ કર્યા બાદ વહીવટી કાર્યાલયને જાણવાનું. સિલકમાં હશે તો બીજો અંક મોકલાશે.
- ‘દિવ્ય જીવન’ની સામગ્રી આપને ગમી હશે. તેથી હવે આપનાં પરિચિત વર્તુળોમાં પણ તેની રસલ્હાણ થાય અને ગ્રાહકવૃદ્ધિમાં આપનો નક્કર સહયોગ અમને મળતો રહે તેવી અભિલાષા છે.
- અભાવાદ સિવાયના ગ્રાહકોએ પોતાનું લઘાજમ ડ્રાફ્ટ અગર મનીઓર્ડરથી જ મોકલવાનું.

દિવ્ય સ્કુલિંગ

પરિપૂર્ણ-દિન

દિવસ દરમાન શાંતિ અને સ્વસ્થતા રાખો. બ્યગ્રતા કે રઘવાટની કશી જરૂર નથી, જરૂર છે માત્ર દૃઢ સંકલ્પની કે - ‘હું મારા આ દિવસની કાણેકાણ અને પળેપળનો સર્વોત્તમ ઉપયોગ કરવાનો છું. મારા જીવનથ્યે ભણી હું આ જ રીતે દૃઢ પગલે ચાલતો રહીશ. હું મારા આ દિવસને સુવર્ણ-દિન બનાવીશ. મારા આ દિવસની કાણેકાણમાં હું જે કાંઈ બોલીશ - કરીશ, જોઈશ કે સાંભળીશ તે તમામે તમામ કિયાઓમાં જે સર્વોત્કૃષ્ટ છે તેનું જ પ્રતિબિંબ જીલાશે. આજના દિવસને પરિપૂર્ણ-દિન બનાવીશ. આવતી કાલ જેવું કાંઈ છે જ નહીં.’

- સ્વામી વિદાનંદ

સંપાદકીય

કોઈક લખ્યું છે;
 દ્વાર સુંદર જોઈને ઈર્ષા ન કર,
 એના દરવાજાની પાછળ ઘર નથી !
 પરંતુ આ ચિંતન સકારાત્મક નથી. કારણ કે
 ગામના દરવાજે માત્ર અલંકૃત કરેલું ખૂબ સુંદર તો રણ
 હોય, પરંતુ ભલેને તેની પાછળ ઘર ન હોય પણ તેની
 પાછળ આખ્યું ગામ હોય છે. વીતેલાં વર્ષને પણ આપણે
 ધામધૂમથી વધાવ્યું હતું; પરંતુ સમગ્ર દેશમાં જાત-પાત
 અને અનામતના નામે આગ-ભડકા, ભાંગફોડ અને
 ધુમાડો ઉઠ્યો. કલેશ-કંકાસ અને આતંકના ઓળા
 ઉત્થા.

પરંતુ આજે ફરીથી નૂતન વર્ષને આવકારવાનું
 છે. પુરજોશથી વધાવવાનું છે. વર્ષ સારું જાય કે માહું,
 ખેડૂત દર વર્ષ પૂરી મહેનત ખંત અને જતનથી ખેતર ખેડે
 છે; વાવડી કરે છે; જરૂરી નિદામણ કરે છે; પાણી પાય છે;
 કોષ હજુ બંધ નથી થયા, રખોપું પણ કરે છે અને જો પાક
 લાણી લેવાની છેલ્લી ઘરીએ ઓલા પડે, પાકનો નાશ થાય
 કે હજરોની સંખ્યામાં તીડાં ટોળાં કાળાં ડીબાંગ વાદળો
 જેવાં ઊભા પાકને ભરખી જાય તો પણ ખેડૂનિરાશ થઈ,
 લમણે હાથ દઈને બેસતો નથી. ફરીથી નવો પાક લેવા
 માટે ખેતર ખેડી નાખે છે.

નકારાત્મક ચિંતનથી નિરાશા, દુઃખ, હતાશ કે
 હતપ્રભતા જ મળે છે. સકારાત્મક ચિંતનથી જ ઉત્સાહ,
 ઉમંગ, પ્રેરણા, ધગશ અને ચૈતન્યની ઉપલબ્ધિ થાય છે.
 માટે નૂતન વર્ષને ખૂબ આનંદપૂર્વક વધાવીએ. નૂતન વર્ષ
 માટે રાષ્ટ્રલક્ષી સંકલ્પ લઈએ, જેમાં રાષ્ટ્રનું હિત અને
 કલ્યાણ હોય.

જેમાં ‘બહુજન હિતાય સુખાય ચ’ની ભાવના
 હોય તેવા સંકલ્પ લઈએ.

- સંકલ્પો તો લોકો ઘણાં લે છે; પરંતુ તેનું
 પાલન પૂરા પાંચ દિવસ પણ થતું નથી. તેનું કારણ શું?
 (૧) સંકલ્પ અને રાષ્ટ્ર સંબંધી આપણે ગંભીર નથી.
 (૨) આપણને રાષ્ટ્રની પરવા જ નથી, આપણે
 આપણા મનોરાજ્યમાં રાચીએ છીએ.
 (૩) સેવા, સમર્પણ અને સૌજન્યની ભાવનાનો
 દુકાળ પડ્યો છે.
 (૪) સ્વાર્થ અને અહંકાર તથા આંદબરમાં ગળાડૂબ
 જીવન યાપન કરી રહ્યા છીએ.
 (૫) પોતાની જાતને વફાદાર નહીં થઈએ ત્યાં સુધી
 પારિવારિક, સામાજિક અને રાષ્ટ્રીય વફાદારી
 સંભવ નથી.
 (૬) દુલ અને છળનો ત્યાગ કરીએ. કાચા, વાચા કે
 મનથી કોઈને ન દુલાવીએ. એ ગ્રત્યક્ષ
 હિસાછે.
 (૭) સત્સંગ અને સ્વાધ્યાય (સંતોનો સંગ,
 સદ્ગ્રંથોનું વાંચન, મનન અને નિદિધ્યાસન)
 ન દેનિક જીવનમાં મહત્વાનું સ્થાન આપીએ.
 (૮) અસત્ય, અનર્ગલિતા અને PLAN કરેલી
 છેતરપણીનો સમુલગો ત્યાગ કરીએ.
 (૯) પોતાનાં જવખાણ કરવાં, કઈ સારું થયું તો ‘મે’
 કર્યું, અને ખોટું થયું તો ‘મને શી ખબર’ની
 જાળમાંથી મુક્ત થઈએ.
 (૧૦) પ્રભુ પ્રાર્થના, આંતર સંવેદના, આત્મભંધન
 અને સંપૂર્ણ ઈશ્વર શરણાગતિ સ્વીકારીએ અને
 વર્ષ ૨૦૧૭ને દિવ્ય જીવનનું મોક્ષ દ્વારા
 બનાવીએ. ઊં શાંતિ.

ઇસુનાં નૂતન વર્ષની અનેક શુભેચ્છાઓ સાથે,
 ઊં શાંતિ

વैરाग्य

ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી

[પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજનું જીવન સાધનાનો પર્યાય હતું. તેઓ સાધના-સિદ્ધ પુરુષ હતા. તેમનાં જીવનની પ્રત્યેક પણ અને પ્રત્યેક શ્લાસ સાધના જ હતાં. તેમનાં જન્મ શતાબ્દી પછીના દશ વર્ષો એટલે શિવાનંદ દિવ્ય દશક પ્રસંગે આપની સમક્ષ 'સાધના' પ્રસ્તુત કરતાં ખૂબ આનંદ હોય.]

સાધનચતુષ્યમાં વैરાગ્યનું સ્થાન બીજું છે. વैરાગ્ય એટલે બધી આસક્તિ અને સાંસારિક ભોગની કામનાઓનો પરિત્યાગ. વैરાગ્ય સદ્ગુરીએ કુમારીથી ઉદ્ભવે છે અને તેથી જ જળવાઈ રહે છે. વैરાગ્ય તો અનિવાર્ય છે. તેના વિના કોઈ પણ આધ્યાત્મિક જીવન શક્ય જ નથી.

વैરાગ્ય એ એક ઉમદા અને વિરલ સદ્ગુરી છે. આંતરિક જીવન અને સારી બુદ્ધિનું તે ચિહ્ન છે. સમસ્ત સંસારી શિક્ષણ અથવા જીવન કરતાં તે કંઈક વધારે છે. વિદ્વત્તા અને પાંડિત્ય જ્યારે વैરાગ્યયુક્ત હોય ત્યારે જ તે અર્થપૂર્ણ અને સન્માનનીય બને છે. વैરાગ્ય એ સુખ, શાંતિ અને ભય-મુક્તિનું સાધન છે. વैરાગ્ય એટલે જ સાચી શક્તિ.

સંસારી બાબતો પ્રત્યે ઉદાસીનતા અથવા વિરક્તિ એટલે વैરાગ્ય. વैરાગ્ય એટલે આલોક અને પરલોકમાં ઈન્દ્રિયભોગ્ય સુખ પ્રત્યેની ઉપેક્ષા અને ઈન્દ્રિયભોગ્ય પદાર્�ો પ્રત્યેની વિરક્તિ. ભગવત્ સાક્ષાત્કાર માટે આ એક અગત્યની આવશ્યકતા છે.

રાગ અથવા આસક્તિના કારણે મનુષ્ય આ સંસારના બંધનમાં પડ્યો રહે છે; વैરાગ્યથી તે આ બંધનમાંથી મુક્તિ પામે છે. વિવેકમાંથી જન્મેલો વैરાગ્ય જ કાયમી છે. આવો વैરાગ્ય જ તમને આધ્યાત્મિક માર્ગે પ્રગતિ સાધવામાં અને પ્રકાશ પામવા માટે ઉપયોગી થઈ પડશે. સંપત્તિ અથવા પરિવારના વિનાશમાંથી ઉદ્ભવેલો વैરાગ્ય ક્ષણિક છે અને તે તમારા માટે નિરર્થક છે. તે ઈથર જેટલો બાધ્યશીલ છે.

ઈન્દ્રિયભોગ્ય સુખ અને ઈન્દ્રિયભોગ્ય જીવનનું બરાબર નિરીક્ષણ કરો. આવું સુખ ક્ષણિક, ભામક, કાલ્યનિક અને છેતરનાંનું છે. કામનાઓને ભોગવવાથી

કામનાઓ શાંત થતી નથી, પરંતુ તે તો અજિનમાં ધી હોમવાથી જેમ અજિ વધુ પ્રજીવલિત થાય તેમ વધે છે. કામનાઓ ભોગવ્યા પછી મન તે ફરી ભોગવવા આતુર બને છે અને પરિણામે ખૂબ ઉત્કંદિત થઈ અશાંત બને છે.

ન જાતુ કામઃ કામાના સુપભોગે ન શાસ્યતિ ।

હવિષા કૃષ્ણાવત્મેવ ભૂય એવા ભિવર્ધતે ॥
(શ્રીમદ્ભાગવત)

ઈન્દ્રિયભોગ્ય સુખ એ જ જન્મ-મરણનું કારણ છે. તે ભક્તિ, જીવન અને શાંતિનું દુષ્મન છે.
દૃષ્ટાનુશ્રાવિકવિષયવિતૃષ્ણાસ્ય વશીકાર સંજ્ઞા વैરાગ્યમ् ।

(ધોગસૂત્ર)

જોયેલાં, જીશોલાં અથવા સાંભળોલાં અને ભોગવેલાં સુખો પ્રત્યે જેનામાં જરા પણ તુલ્ણા નથી તેવાની એ બધા પદાર્થો ઉપર કાબૂ ધરાવતી ચેતના એ જ વैરાગ્ય.

જ્યારે મન બધી જ જાતના પદાર્થો અને બાબતોથી સંપૂર્ણપણે વિરક્ત થઈ જાય ત્યારે જ સાચું જીવન ઉદ્યપામે છે અને અંતે સમાધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

સંસારી પદાર્થો જ દશ્ય હોય છે. ગુપ્ત શક્તિઓ, સ્વર્ગની આસક્તિ, પ્રકૃતિ-લય અને વિદેહની સ્થિતિ વગેરે બધાં સાંભળોલાં છે. દરેક પ્રકારનાં પ્રલોભનોથી સંપૂર્ણતઃ મુક્ત રહેવું જોઈએ. જ્યારે યોગના સાધકમાં વैરાગ્ય દઢ થાય છે ત્યારે તેને સમાધિ આપોઆપ જ પ્રાપ્ત થાય છે. પરા વैરાગ્ય એ અસંપ્રાત્ત સમાધિ માટેનું સાધન છે.

વैરાગ્યનાં ચાર પગથિયાં અથવા તબક્કા છે :

(૧) યતમાન : એટલે મનને ઈન્ડ્રિયબોગ્ય પદાર્�ો તરફ જરૂર રોકવાનો પ્રયત્ન. (૨) વ્યતિરેક : કેટલાક પદાર્થો તમને આકર્ષે છે જ્યારે તમે આકર્ષણો અને આસક્તિ કાપી નાખવા મથો છો. આ પદાર્થો પ્રત્યે આ રીતે ધીરે ધીરે વૈરાગ્ય પેઢા થાય છે, અને પછી પાકટ થાય છે. જ્યારે કેટલાક પદાર્થો તમને લલચાવે અને આકર્ષે ત્યારે તમારે નિર્દ્દયપણે તેમને દૂર કરવા જોઈએ. આવા લલચાવનારા પદાર્થો પ્રત્યે તમારે વૈરાગ્ય કેળવવો જોઈએ અને દઢ અને પાકટ પણ બનાવવો જોઈએ. આ તબક્કે તમે જુદા જુદા પદાર્થો પ્રત્યેના તમારા વૈરાગ્યની કક્ષાથી સભાન હો છો. (૩) એકેન્દ્રિય : આ સ્થિતિમાં ઈન્ડ્રિયો તો સ્થિર અથવા શાંત થઈ જાય છે, પરંતુ મનને પદાર્થો માટે રાગ અથવા દેખ હોય છે. હવે સ્વતંત્ર રીતે કામ કરતી કોઈ ઈન્ડ્રિય હોય તો તે માત્ર મન જ છે. (૪) વશીકાર : આ વૈરાગ્યની સર્વોચ્ચ ભૂમિકા છે, તેમાં પદાર્થો હવે તમને લલચાવતા નથી. તેમનું કોઈ આકર્ષણ હોતું નથી. ઈન્ડ્રિયો પણ સંપૂર્ણ રીતે શાંત થઈ ગઈ હોય છે. મન પણ હવે રાગ અને દેખથી મુક્ત થઈ ગયું હોય છે. આથી તમને સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા અથવા સર્વોચ્ચતા ગ્રાપ્ત થાય છે. વૈરાગ્ય વિના કોઈ આધ્યાત્મિક પ્રગતિ શક્ય નથી.

એક ભાગ સુખ પચાસ ભાગ દુઃખ સાથે ભળેલું છે અને જે સુખ-દુઃખ, ભય અને ચિંતા સાથે મળેલું હોય તે વાસ્તવમાં સુખ નથી. જો તમે આ એક ભાગ સુખનું પૃથક્કરણ કરશો તો તે નહિવત્ત લાગશે. તમને લાગશે કે એ તો મનની રમત માત્ર છે. માટે જાગો, ઉઠો, આંખો ખોલો, વિવેક કેળવો. કાળ, સ્થળ અને કારણને આધીન એવા અશાશ્વત પદાર્થોમાંથી તમને સાચું સુખ મળી શકશે નહિ. નિત્ય, નિરૂપાધિક, નિરતિશય, આનંદ, અનંત શાશ્વત સુખ જે પદાર્થોથી પર છે તે કેવળ તમારા ફદ્યમાં રહેલા અમર આત્મામાં જ શક્ય છે. માટે બાધ્ય પદાર્થોને નિર્દ્ય રીતે દૂર કરો. આથી તમારામાં વૈરાગ્ય કેળવાશે. આધ્યાત્મિક માર્ગ માટે વૈરાગ્ય પાયાનો પણ રહેશે.

મનુષ્યો ઈન્ડ્રિયસુખ પાછળ શા માટે દોડતા હશે? 'સુખ'ની તેમની કલ્યાણ શી છે? ઈન્ડ્રિયસુખના સંઝાર શું ફરી ફરી તેમ કરવા પ્રેરે છે? શું મનુષ્ય વાતાવરણ અથવા સંજીવનોનું પ્રાણી છે? શું તે બીજીં પોગ્ય સાધનો વડે પુરાણા સંઝારોને ભૂસી નથી શકતો?

અશાનના કારણે મનુષ્ય પદાર્થોમાં સુખ પ્રાપ્ત કરવા આમતેમ ભટકે છે. દુક્કો રોટલો અને મીઠાઈ, પુત્ર અને યુવાન પત્ની, કંઈક સ્થાન અને સત્તા, બેંકમાં થોડા રૂપિયા વગેરેથી તેના ફદ્યને થોડો આનંદ થાય છે અને મનને થોડી શાંતિ મળે છે, તેને આટલું જ જોઈએ છે. આત્માનું સુખ, ઈન્ડ્રિયજન્ય સુખથી પર એવો સાચો આનંદ અને શાંતિ તથા આધ્યાત્મિક પ્રસન્નતા વગેરેથી તો સંપૂર્ણ અજ્ઞાણ છે. તેને તે ગમતું પણ નથી. જે લોકો ઉચ્ચ ભૂમિકા અને ભવ્ય બાબતોની ચર્ચા કરે છે તેવા લોકોને પણ તે વિકારે છે. મનુષ્ય પુરુષાર્થના બળે પોતાના સંઝાર ભૂસી શકે છે. તે સંજીવનોને વશ પ્રાણી નથી. તે તેના પોતાના ભાગ્યનો ઝાંખા અથવા માલિક છે.

સંસારી પ્રવૃત્તિઓના પ્રયંડ કોલાહલ અને ધમાલમાં પણ શાંતિની કેટલીક કષણો હોય છે, જ્યારે મન થોડા સંભય માટે પણ પછી ભલે તે ગમે તેટલો ટૂંકો કેમ ન હોય, અશુદ્ધ સંસારી બાબતોથી ઊંચે ઊંઠે છે અને જીવનની કોઈ ઉચ્ચ સમસ્યાઓ જેમ કે 'ક્યાંથી?' 'ક્યાં?', 'શા માટે?' અને 'હું કોણા?' વગેરે ઉપર વિચાર કે ચિંતન કરે છે. નૈજિક શોધક - વિચારક-ગંભીર બને છે અને પોતાના વિચારોનું પરિવૃત્ત મોહું બનાવે છે. તે સત્યને શોધવા અને સમજવા શરૂઆત કરે છે. તેનામાં વિવેકનો ઉદ્ય થાય છે. તે વૈરાગ્ય, એકાગ્રતા-ધારણા, ધ્યાન અને મન તથા શરીરની શુદ્ધિ શોધે છે અને છેવટે આત્માનું સર્વોચ્ચ શાન પ્રાપ્ત કરે છે, પરંતુ જેનું મન સંસારી વાસનાઓથી પૂર્ણ ભરેલું છે તે બિલકુલ બેદરકાર હોય છે અને તે રાગ અને દેખના પ્રવાહોમાં વિના વિરોધે ઘસડાઈ જાય છે અને નિઃસહાય

બનીને પ્રચંડ સંસારસાગરમાં સંસારી બાબતોનાં વમળોમાં આમથી તેમ ફેંકાઈ જાય છે.

આ સંસારમાં જીવન કેટલું અસ્થિર અને અચોક્કસ છે. જો તમે ઈન્દ્રિયસુખની અનિત્યતા અને દુઃખ, દઈ, ચિંતા, મુશ્કેલીઓ, અકાળે મૃત્યુ જેવાં તથા તેના સંબંધી અને અનુગામી દૂષણો વિશે સતત વિચાર-ચિંતન કરશો તો ધીમે ધીમે તમારામાં વૈરાગ્ય પેદા થશે. જે ક્ષણિક વૈરાગ્ય તમારાં સ્ત્રી-બાળકોના મૃત્યુને પરિણામે પેદા થાય છે તે તો નિરર્થક અને નિરૂપયોગી છે, જ્યારે વિવેકથી જન્મેલો વૈરાગ્ય જ આધ્યાત્મિક પ્રગતિ લાવી શકશે.

સંસારી સુખની હાજરીમાં આધ્યાત્મિક સુખ ટકી શક્તું નથી. માટે બધાં સંસારી પદાર્થો પ્રત્યે અત્યંત નફરત અથવા ઘૂણા બતાવો. ઈચ્છાઓ અથવા કામનાઓનો નાશ કરો. ઈન્દ્રિયભોગ્ય પદાર્થોમાંથી મનને વાળી લો તો તમારામાં વૈરાગ્ય પેદા થશે.

તત્પરં પુરુષખ્યાતેર્ગુણવૈતુણામ्। (યોગસૂત્ર)

પરવૈરાગ્ય અથવા સર્વોચ્ચ વૈરાગ્ય એટલે મનની એવી સ્થિતિ કે જ્યાં પરમ પુરુષનું શાન થવાના કારણે સત્ત્વ, રજ્ઝ અને તમસ્સ એ ગ્રાણ ગુણની પણ આસક્તિ નથી રહેતી.

નોંધ : આની પહેલાંના સૂત્રોમાં જે વૈરાગ્યની સમજૂતી આપવામાં આવી છે તે અપરવૈરાગ્ય - કંઈક નીચી કશાનો છે. હવે આવે છે પરવૈરાગ્ય અથવા સર્વોચ્ચ વૈરાગ્ય. પહેલાંના સત્ત્વનું આધિક્ય હોય છે. આ સત્ત્વ રજ્ઝ સાથે મળેલો હોય છે પણ તેમાં તમસ્સનો તો અભાવ જ હોય છે. યોગી સિદ્ધિ ગ્રાપા કરે છે અને વિદેષ અથવા પ્રકૃતિલય સ્થિતિ પામે છે. પરવૈરાગ્ય પામેલો યોગી આવી સિદ્ધિઓને પણ ખંખેરી નાખે છે અને પરમ પુરુષનો સાક્ષાત્કાર કરે છે. સામાન્ય વૈરાગ્યમાં વાસના અને સંસ્કારનો અંશ હોય છે; પરંતુ પરવૈરાગ્યમાં વાસના અને સંસ્કાર સંપૂર્ણપણે નાશ પામેલાં હોય છે. પરવૈરાગ્યમાં કોઈ કામના શેષ નહિ હોય. સંપૂર્ણ કામનારહિત-

વાસનારહિત સ્થિતિ એટલે પરવૈરાગ્ય. ગીતાના બીજા

અધ્યાયના પદમા શ્લોકમાં કહું છે કે -

વિષવાવિનિવર્તને નિરાહારસ્ય દેહિઃ ।

રસવર્જ રસોઽપ્યસ્ય પરં દૃષ્ટ્વા નિવર્તતે ॥

(ગીતા ૨-૫૮)

જોકે વિષયો નહિ સેવનારા સાધક તથા રોગીને પણ વિષયોનો અનુભવ થતો અટકે છે, પણ તેથી કંઈ તેના મનમાં રહેલી વિષયાસક્તિ જતી નથી અને સ્થિતપ્રકા સિદ્ધપુરુષને તો સચ્ચિદાનંદ રૂપ પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર થવાથી તેના અંત:કરણમાંના વિષયાસક્તિ પણ જતી રહે છે. સંયમી મનુષ્યમાં વિષય-પદાર્થો ખરી પડે છે, પરંતુ તેમના પ્રત્યેની વાસના અથવા આસક્તિ તો રહે છે; જ્યારે જે સ્થિતિમાં વાસનાઓ અને આસક્તિઓ પણ નિર્ભૂત થાય તે સ્થિતિ જ પરવૈરાગ્ય કહેવાય છે.

વિવેકથી ઉત્પન્ન થતો વૈરાગ્ય જ લાંબા સમય સુધી ટકી શકે છે. તે સાધકને કદી દગ્ગો દેશે નહિ. આ જગતમાં દરેક વસ્તુ મિથ્યા છે તેવી દસ્તિ કેળવવાથી વૈરાગ્ય પેદા થાય છે અને તેમાંથી આલોક અને પરલોકનાં સુખો પ્રત્યે ઉપેક્ષા કેળવાય છે. કહું છે કે -

ક્ષીણો પુણ્યે મર્ત્યલોકં વિશનિતિ । (ગીતા ૮ - ૨૧)

એટલે કે મનુષ્ય પુણ્ય ક્ષીણ થતાં સ્વર્ગમાંથી ફરી મૃત્યુલોકમાં પ્રવેશ કરે છે. સ્વર્ગલોકમાં પણ તે જ પાંચ ઈન્દ્રિયભોગ્ય સુખો હોય છે, જેમકે - શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, ગંધ, જોકે આ પાંચ સ્વર્ગલોકમાં સૂક્ષ્મ ને તીવ્ર સ્વરૂપે હોય છે. માટે વિવેકી પુરુષને તે સાચું સુખ ને સંતોષ આપી શકતાં નથી. તે સાધક મૃત્યુલોક અને સ્વર્ગલોકનાં બધાં જ સુખોનો પરિત્યાગ કરે છે. તે તેમને નિર્દ્ય રીતે હુકરાવે છે. તેને એવું સંપૂર્ણ ભાન હોય છે કે, આત્મા અથવા બ્રહ્મના પરમ સુખના મહાસાગરમાં આ ગ્રાણલોકનું સુખ કેવળ બિન્હુ માત્ર છે.

ગીતાના નીચેના શ્લોકો ઉપર ધ્યાન કરવાથી વૈરાગ્ય પેદા થશે.

(૧) યેહિસંસ્પર્શજા ભોગાદુઃखયોનય એવતે ।

આદ્યન્તવન્તઃ કૌતેયનતેષુ રમતે બુધઃ ॥

(ગીતા ૫-૨૨)

(૨) ઇન્દ્રિયાર્થેષુ વૈરાગ્યમનહંકાર એવ ચ ।

જન્મપૃત્યુજરાવ્યાધિદુઃખોષાનુકર્ષનમ् ॥

(ગીતા ૧૩-૮)

(૩) કિં પુનબ્રહ્ણાણા: પુણ્યા ભક્તન્ન રાજ્યસ્તથા ।

અનિત્યમસુખં લોકમિમં પ્રાપ્ય ભજસ્વ મામ् ॥

(ગીતા ૮-૩૩)

(૧) ઇન્દ્રિયો તથા પદાર્થોના સંયોગથી ઉત્પન્ન થનારા

આ જે સ્પર્શજન્ય ભોગો છે; તે ઉત્પત્તિ અને નાશવાળા

તથા સ્પર્ધા અને રાગદ્વેષાદિ દોષથી ભરેલા છે; તેથી દુઃખના જ કારણદ્વારા અને તેથી જ હે કેંતેથી! બુદ્ધિમાનો તેમાં રમજા કરતા નથી.

(૨) ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં વૈરાગ્ય, નિરહંકારીપણું, જન્મ-મરણ, જરા, વ્યાધિ વિષે વારંવાર દુઃખ તથા દોષ જેવા.

(૩) અનિત્ય અને અસુખકર એવા આ જગતમાં આવીને નિષ્ઠામભાવે કર્મ કરતો રહી તું મારું ભજન કર અને સચ્ચિદાનંદ પરમાત્માને પ્રાપ્ત કર.

□ ‘સાધના’માંથી સાભાર

(શિવાનંદ કથામૃત પાણા નં. ૪૫ ઉપરથી ચાલુ)

ધારો કે તમે એક કલાકમાં ગ્રીસ માળા કરી શકો છો, પછી તમારા મંત્રનો સમય જાણી તમે દરરોજ કેટલી માળા કરો છો તે જાણી શકાશે. આનાથી ગજવાની આવશ્યકતા નિવારી શકાશે.

“સ્વામીજી, મારે દરરોજ જપની કેટલી માળા કરવી જોઈએ?”

“પાંચ લાખ, પણ ખાતરી માટે છ લાખ થાય ત્યાં સુધી ચાલુ રાખો. તમારે ભગવાન સાથે કોન્ટ્રાક્ટરની માનસિકતા રાખવી ન જોઈએ. જપ નિષ્ઠામ ભાવથી કરો. પછી કોઈ નિયમની ચિંતા ન કરતા.”

મનોભાવ પર કાબુ

“સત્યાનંદજી મહારાજ, હમજાંથી તમે સવારનો વર્ગ ભરતા નથી. ધીમે ધીમે તમે ‘આલસ્યાનંદ’ થતા જાઓ છો એમ મને લાગે છે. હું મારી કુટીરમાંથી ભજનહોલમાં આણું છું, લાંબામાં લાંબો આ માર્ગ છે, પણ તમે તો અરધું અંતર પણ ચાલી શકતા નથી!”

“કંઈ વાંધો નહિ. તમે તમારાં તેજસ્વી પ્રવયનો, રોમાંચક ગીતો અને નાટકો દ્વારા અમર કીર્તિ

મેળવી છે. તમે પેલા લેખની કોપી કરી હતી? તે નિષ્ણાત દ્વારા લખાયેલો છે. તમારું મગજ પ્રચંડ કામ કરે છે. તમે નાનાં છોકરાં જેવા દેખાતા હોવા છતાં તમારી બૌદ્ધિક શક્તિઓનો ખૂબ સારો વિકાસ કર્યો છે. જાડા થવાનો પ્રયત્ન કરો! પછી તમારા શરીરનો બાંધો પ્રભાવી થઈ જશે. પણ શું? તમને હજુ મુછો નથી? કંઈ ન બને તો બનાવટી મૂછો લગાવો! પછી, આ ભવ્ય ટ્રેસ સાથે તમે મહારાજા જેવા લાગશો. તમે તમારા માટે પ્રથમ વર્ગની નવી ઓફિસ મેળવી શકશો. તમારી ઓફિસમાં તમે મારવારી વેપારી જેવા વધુ લાગશો. સરસ, તે પણ જરૂરી છે.”

તે ગુરુદેવની-ઘડીકમાં ગરમ અને તરત જ કંઈ-અદ્ભુત વાતથીત હતી. ગુરુદેવનાં એક પણ વખાજા કરતાં અને બીજી પણ ક્ષતિનિર્દેશ કરતાં વચ્ચનો સાથે સત્યાનંદજીના મોં પરના ભાવ પણ બદલાતા જતા હતા. ગુરુદેવની શીખવવાની આ સૂક્ષ્મ રીત હતી..

□ ‘શિવાનંદ કથામૃત’ માંથી સાભાર

જેવું વિચારશો તેવું પામશો

- શ્રી સ્વામી શિદાનંદજી

તમારું જીવન પરિપૂર્ણ થાય કે ન થાય, તમારું જીવન સફળ બને કે નિષ્ફળ બને, તમારા જીવનમાં ઉપલબ્ધિ થાય કે ન થાય - આ બધાનો આધાર તમે કઈ રીતે વિચારવાનું પસંદ કરો છો, કઈ રીતે મનમાં અનુભવો છો, વસ્તુઓ તરફ કેવો દસ્તિકોણ ધરાવો છો અને જીવનને જોવાની અને તે મુજબ જીવનને શરૂ કરવાની તમારી રીત પર આધ્યારિત છે.

જો તમે હાર અને નિષ્ફળતાનો જ વિચાર કરશો, તો તમે હાર અને નિષ્ફળતાને આવકારો છો અને તમે તેની જ માગણી કરતા હોવાથી હાર અને નિષ્ફળતા માટે તમે લાયક છો એમ ગણાય.

જો વિજય, ઉપલબ્ધિ, પરિપૂર્ણતા અને પ્રાપ્તિનો વિચાર કરશો તો તમે સફળ થશો, તમારી જીવનની પરાકાણ પરિપૂર્તિથી થશો. ગૌરવભરી પ્રાપ્તિ થશો, કારણ તેને તમે આવકાર્યા છે. તમે તેને લાયક છો અને તેથી તમે તે મેળવશો.

તમે ઈચ્છો તેવા થશો

મહાન ઉપનિષદોના સિદ્ધ મુનિઓએ જાહેર કર્યું છે કે એકેએક વ્યક્તિ માટે જીવન અને જીવનમાં ફળની પ્રાપ્તિ સતત, અંડ, કાશેકાશની તમારી પસંદગી પ્રમાણે હશે. આ વાત પસંદગીની છે. તમે શું પસંદ કરો છો? તમારી શું ઈચ્છા છે?

વેદાંતના મહાન શાનોપદે� દ્વારા કહોપનિષદમાં આ વાત બહુ સ્પષ્ટતાથી અને અસંદિગ્યપણે કહી છે. ઉપનિષદોના સાર જેવી ભગવદ્ગીતામાં પણ આ ખૂબ ચોખવટથી આપણા મનમાં છસાવ્યું છે.

તમે જે થવાનું પસંદ કરો તેવા તમે છો. તમારા પર કશું લાદવામાં આવતું નથી, કશું બળપૂર્વક લાગુ કરતું નથી. તમને વિવશ કરતા નથી, કશું પરાકો

કરાવતું નથી. એવું કોઈ બાબુ બળ આ વિશ્વમાં નથી, જે તમને ન ફાબે તે કરી કે કરાવી શકે. બધું બળ, બધી શક્તિ તમારી અંદર જ છે. બધાં બળ અને શક્તિનું મૂળ તમે છો. તમે કઈ રીતે તેને નિર્દિષ્ટ કરો છો તેની પસંદગી તમારા હાથમાં છે.

ભગવાન યમનાં, નાનિકે તાનાં કહોપનિષદમાંનાં વચ્ચનો છે : “હે નાનિકેતા, દરેક પગલે, દરેક કશો, દરેક માનવ વ્યક્તિ સામે બે માર્ગ હોય છે.

(૧) શાશ્વપણવાળો શ્રેયમાર્ગ અને (૨) ફક્ત આનંદ આપનાર પ્રેયમાર્ગ.

બીજા એક સંદર્ભમાં, ઉપનિષદ કહે છે કે માનવીના માનસમાં વિચારોનો સતત પ્રવાહ ચાલતો હોય છે. તે મંગળ માર્ગ અથવા અમંગળ માર્ગ લે છે. સમજુ, જીગ્રત અને સચેત વ્યક્તિ ખ્યાલ રાખતી હોવાથી તેને જીગૃત ભાન છે કે વિચારનો પ્રવાહ કઈ દિશામાં જઈ રહ્યો છે. જો ખરી દિશામાં હોય તો તેને પ્રોત્સાહિત કરવો જોઈએ. જો ખોટી દિશામાં હોય તો તેને તરત અટકાવવો જોઈએ, પાછો જેંચવો જોઈએ અને વિચારોને પાછા વાળી ખરી દિશામાં વહેતા કરવા જોઈએ, વ્યક્તિનું સર્વોચ્ચ કલ્યાણ સાથે તે માર્ગ પર વહાવવા જોઈએ.

ગુરુદેવ સ્વામી શિવાનંદજીએ આ જ સત્ય ફરી ઉત્ત્યારેલું, માનવજીવનની આ હકીકત તેમની વિશિષ્ટ રીતે, ટુંકમાં કહેલ, “છોડો, જોડો”. ‘ના’ કહી જોડાણ કાપી નાખો અને જ્યાં જોડવું હોય ત્યાં જોડાણ કરી દો. આ તમારા હાથની વાત છે.

જીતને અલગ કરો. આમ તમારે કરવાનું છે. આ પસંદગીની શક્તિનો સતત તમારે ઉપયોગ કરતા રહેવાનું છે. મનને કુદ્ર પ્રાપ્તિ તથા આ જગતની

અનિત્ય નાશવંત વસ્તુઓ પરથી ઉઠાવી પરમેશ્વરનાં ચરણકુમળોમાં જોડવું જોઈએ. છોડો અને જોડો. ગુરુદેવ અવિરત કહેતા રહેતા કે આ જ સાધના છે. પ્રગતિપૂર્ણ જીવનની ચાવી અને લક્ષ્ય સુધી પહોંચવાની ખાતરી ‘છોડો જોડો’માં જ રહેલી છે, તેમાં જ ગુપ્ત વાત છુપાયેલી છે.

અને તમે પસંદગી કરનાર બ્યક્ઝિટ છો, તમે જે પસંદ કરશો તેના પર છેવટે તમારું જીવન શું ફળ આપે છે તેનો આધાર છે, કારણ કે જેવું તમે વિચારશો તેવા તમે થશો. ગીતાના છેવટે નિર્ણયદુર્પ ભગવાન કૃષ્ણ અર્જુનને જાહેર કરે છે, “ધ્યેયશસ્ત્રિ તથા કુદુ - તારી ઈશ્વર પ્રમાણે કર. હવે તું શું પસંદ કરે છે-મને અનુસરું, મારી આજ્ઞા માનવી અને હું કહું તેમ કરવું કે પછી તારું મનમાન્યું કરવું, તને ફાયે તે કરવું, તને અંદરથી જેવી પ્રેરણા મળે તેમ કરવું. તારા પર આ પસંદગી નિર્ભર છે.”

આ રીતે જીવને પસંદગીની સ્વતંત્રતા છે. તે પોતાનું ડિત-અડિત સમજી શકે છે. તેની અજોડતા અને સમજશાથી તે મનન કરી પરિણામ શું આવશે. તેનું પૂર્વનુમાન કરી શકે છે. પોતાના અનુભવના આધાર પર અને અન્ય સાથે શું બને છે તે જોઈને, તર્ક વડે, દલીલથી અને બુદ્ધિ વાપરીને આ કે તે રસ્તો લેવાથી શું થશે તેનું પૂર્વનુમાન બાંધી શકે છે; તેને શું અનુકૂળ અને શું પ્રતિકૂળ નીવડ્યાને તેના સર્વોચ્ચ કલ્યાણને પોષક શું થશે, તેના વિરુદ્ધનું શું થશે તે જીણી શકે છે. ત્યારબાદ તે પસંદગી કરે છે.

આ રીતે આપણો આપણો અનુભવ ઘરીએ છીએ, આપણું ભવિષ્ય ઉપજીવીએ છીએ. જૂના જમાનામાં, પૌરાણિક ભારતમાં, આવો જ કાયદો તેઓ જીવાવતા અને વાર્તારૂપે કહેતા, “‘માણસ જેવું વિચારે તેવો તે થાય’”. તેઓ કહેતા : દરેક માણસના ડાબા-જમણા ખબે બે દેવ બેઠા હોય છે અને કહેતા રહે છે, “તથાસ્તુ”. “તથાસ્તુ” એટલે તમારા અંત:કરણની છૂપી ગહેરાઈમાં જે ઉદ્ભબે, તમે સમજતા હો કે તે

કોઈની જીજામાં નથી અને ક્યારેક તો તમને પણ તેનું ભાન ન હોય ત્યારે આ દેવતાઓ કહેશે “તથાસ્તુ” અને તેવું જ બને છે.

કારણ આપણે ઈશ્વરના સાંનિધ્યમાં રહીએ છીએ અને આપણે જે કંઈ માગીએ તે ઈશ્વર તુરત જ મંજૂર કરી દે છે. તેથી આપણે કલ્યાણની ભાવના કરી છે અથવા દેવી-દીરો કલ્યો છે, જે પકડી રાખવાથી તમે ધારો તે તુરત હાજર થાય છે, માટે ભગવાનની હાજરીમાં હોત્યારે માગણી કરતાં સાવધરહેજો.

તે પરમતત્વ પરમોચ્ચ, ઉત્કૃષ્ટતમ, શ્રેષ્ઠ બેટ આપી શકે તેમ છે એટલે આપણે જથારે આવા અતિ ઉદારતાવાળા, અઢળક આપી શકે તેવા પરમતત્વની પાસે હોઈએ ત્યારે સર્વોચ્ચ અને બધી બેટથી મહત્તમ બેટ અને પ્રાપ્તિના બદ્દલે આપણે કશુંક ઘણું તુચ્છ, નાનું, બાલિશ કે તેથીએ ખરાબ, જે સારું ન હોય તેવું માગવાની મૂર્ખાઈ કરીને આપણી જીતને સર્વશ્રેષ્ઠથી વંચિત શાને રાખીએ? કારણ, માગણો તે મળશે.

એટલે આપણે બાધ્ય દુશ્મન જેવાં અને ઊલટાં પરિબળોથી તો ચેતતાં રહેવું પડશે જ, પણ બીજા કશાથી વધુ તો આપણે આપણી પોતાની મૂર્ખાઈથી બચવું પડશે, આપણા અજ્ઞાનથી બચવું પડશે. કોઈ દુષ્ટતા કે અનિષ્ટથી જીવાત્મા જેટલું દુઃખ પામે છે તેથી વધુ પોતાનાં અજ્ઞાન અને ગાંડપણથી દુઃખી થાય છે.

દુષ્ટતા અને અનિષ્ટમાં તમને નુકસાન કરવાની શક્તિ સીમિત છે, તમને દુઃખી કરવાની તકાત મર્યાદિત છે, પણ અજ્ઞાન અને વેલછા તો જીવાત્મા પર અંત વગરનાં દુઃખો ખડકી શકે છે.

આ તકે એક સૂક્ષ્મ હાસ્યપ્રેરક વાત યાદ આવે છે. તેમ છિતાં તેમાં મોટું ડહાપણ છુપાયેલું છે: “એ ઘણું દયાજનક છે કે અજ્ઞાન દુઃખદાખી નથી.” જો તે દુઃખદ હોત તો લોકો તેનાથી ઘૂટવા તરત ધત્ન કરત. આ તો તમે સૌ જીણો છોકે કોઈ પણ વાજિત દુઃખકર પરિસ્થિતિ

(અનુસંધાન પાન નં. - ૨૮)

યાદ કરો કુરબાની - સ્વાધીનતા

શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી

(બૌદ્ધ અને હિન્દુ તત્ત્વદર્શન પ્રશિક્ષણના વિશ્વવિદ્યાલય, સાંચી (વિદિશા) મધ્યપદેશ ખાતે “યાદ કરો કુરબાની-સ્વાધીનતા” પર્વની ઉજવાડી એક સપ્તાહ સુધી કરવામાં આવી. ભારતના અનેક વિદ્ધાનો-સંતોનાં પ્રવચનોનું જ્ઞાનસત્ર ૧૧ થી ૧૫ -૮-૨૦૧૬ સુધી ઉજવાયું. તે પ્રકંગે પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજના ઉદ્ગારોનું સંકળન પ્રસ્તુત કરતાં આનંદ અનુભવીએ છીએ.)

આદરશીય કુલપતિ મહોદ્યશ્રી, સારસ્વતો અને મારા
વહાલાં વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનો ! નમસ્કાર !

વિદિશાની પુજ્યભૂમિ પર સાંચી વિશ્વવિદ્યાલયમાં આવીને સ્વાધીનતા અને કુરબાની વિષયના ચિંતનમાં સૌથી પહેલાં તથાગત બુદ્ધનો જ વિચાર પ્રસ્હૃતિત થાય છે. કરણ સ્વાધીનતા માટે કુરબાની તો કરવી જ પડશે. યુવરાજ સિદ્ધાર્થે પોતાનાં પત્ની અને નવજીત શિશુ, રાજપાટ ઉપભોગનો ત્યાગ જ કર્યો હતો. જ્યાં સુધી માનવ ઐન્દ્રિયજન્ય વિષયભોગના બંધનમાં રહે છે; ત્યાં સુધી તેઓ નિત્ય, સત્ય, શુદ્ધ, બુદ્ધ, અજર, અમર, અવિનાશી પરમ તત્ત્વનાં સાંનાજ્યની સ્વાધીનતા ગ્રાપન કરી જ ન શકે.

પરાધીનતાની બેડીઓ આપણે જાતે જ પોતાની ડિક્રિબ્ય વિમૂઢતાના કારણે જ પહેરેલી છે. કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર, દંબ, છળ અને કપટ વગેરે વિકારના બંધનમાં બંધાયેલો વ્યક્તિ પોતે પોતાની જીતને સ્વાધીન કેવી રીતે કહી શકે? માટે જગૃતિપૂર્વક પ્રમાણિક પ્રયત્નો વડે પોતાના જીવનના અંગત વ્યવહારો અને સંસ્કારોને ફંકોસવા પડશે. હું કયા કારણસર પરાધીન છું?

મારું મન મને કયા મદિન વિચારો અને દુરાચરણ પ્રત્યે આસક્ત કરીને શુલાભીની જંજરોમાં બાંધે છે? આ વિષય સંબંધી શાંતિપૂર્વક ઊંડો વિચાર કરવો પડશે. ત્યારે એક આપણે જ કરી શકીએ. પોતાના સાચા સ્વરૂપને ઓળખીએ. હું કોણ છું? હું કયાંથી આવ્યો છું? આ પૃથ્વી ઉપર મારા આગમનનાં હેતુ, કારણ કે લક્ષ્ય શું છે?

પરંતુ આ વિચારો તો વિદિશાની ભૂમિ ઉપર તથાગતનાં સંસ્કરણો, તેમની પ્રતિભા, ગરિમા અને ગૌરવથી પ્રભાવિત વિચારોની શુંખલામાં બંધાઈને જ જગૃત થયા. જ્યારે ખરા અર્થમાં આ બધાં વચ્ચે આપણી સૌપ્રથમ આવશ્યકતા આપણી આંતરિક ઊર્જા, ચેતના અને અધ્યાત્મ ચિંતનથી વિશેષ આપણી અસ્મિતા અને આપણા અસ્તિત્વનું ચિંતન છે અને તે એ છે કે આપણા રાખ્યનું સ્વતંત્ર્ય! આપણા રાખ્યની સ્વતંત્રતાની યશોગાથાનું સ્મરણ!

થોડાં મુદ્દીભર લોકોએ આપણા રાખ્યને પરાધીનતાની બેડીઓમાંથી મુક્ત કરવા માટે પોતાના જીવનની કુરબાની આપી. તેઓ સ્વતંત્રસંગ્રામની વેદી ઉપર ન્યોછાવર થઈ ગયા. તેમણે પોતાના વ્યક્તિગત જીવનથી વધુ રાખ્ય સ્વતંત્ર્ય, રાખ્યાપ્રેમ અને પરાધીનતાના તાજાંવાણાંમાંથી રાખ્યને મુક્તિ અપાવવાની જંખના વધુ સેવી. આ એક આંતરિક સંવેદના હતી, પીડા હતી, તેમનું લક્ષ્ય હતું; રાખ્ય પહેલાં, દેશ પહેલાં, પછી સમાજ અને સ્વાર્થ તો કદીયે નહીં.

સ્વાધીનતાના મહાન સંગ્રામમાં જે જે કુરબાનીએ થઈ તેમાંથી આપણે માત્ર થોડાં જ નામ જાણીએ છીએ. સ્વાધીનતાની આગને તેના પુરાતન સમયના ઠિતિહાસને વાંચવાથી સમજાશે. એક પક્ષી પણ આ પરાધીનતાની સામે યુદ્ધ કરી શકે છે. એક આતંકવાદી અન્ય રાખ્યમાંથી આવીને મારા દેશની સર્જાનીય મહિલા- નારીને અપદરણ કરીને લઈ જઈ કેમ શકે? આ પક્ષીનું નામ જટાયું. તેને જાણ હતી કે

આતતાથી રાવજાની તલવાર-ચંદ્રહાસ વધુ બળવાન અને સક્ષમ છે તો પણ પોતાની પાંખો કપાયા સુધી તેણે યુદ્ધ કર્યું.

એક પશુની કુરબાનીની કથાને પણ આપણે ભૂલી શકીએ નહીં. તેનું નામ ચેતક. હલ્દીધાટીનાં યુદ્ધના મેદાનમાં જ્યારે મહારાજા પ્રતાપ ચોપાસથી ઘેરાઈ ગયા. ત્યારે તેમણે ચેતકને થપથપાવ્યો અને કહ્યું, ‘ચેતક! બાપ! કૂદી જા. આજ દેશની આન-બાન અને શાન તારા હાથમાં છે. કૂદ! બાપ! કૂદ!’ આગળ એક ઊરો વોકળો હતો. પાણી ધસમસતું હતું, પણ ચેતક કૂદી ગયો; પણ ત્યાં જ તરફનીને મરી ગયો. શહીદ થયો. આજે જ્યાં મહારાજા પ્રતાપનું સ્મારક છે ત્યાં હલ્દીધાટીમાં ચેતકનું પણ સ્મારક છે. લોકો રાજાની સમાધિને વંદન કરીને ત્યાંની પવિત્ર માટીને મસ્તક ઝુકાવે છે તેટથું જ ચેતકની સમાધિને વંદન કરીને ત્યાંની પવિત્ર માટીને મસ્તક ચઢાવે છે. કારણ મહારાજા બંદી ન બન્યા અને ચેતકે પોતાના પ્રાણ ન્યોદ્ધાવર કર્યા.

કુરબાનીઓની કથામાં પશુ-પક્ષીઓ સિવાય ભારતના યુવા-ધનને પણ ભૂલી શકાશે નહીં. તે બંને કુમારો શ્રી ગુરુગોવિંદસિંહજીના શાહજાદા હતા. શ્રી ગુરુગોવિંદસિંહજીને કહેવામાં આવ્યું કે તમે સૂખ્યા થઈ જાઓ. તમારા બે દીકરા યુદ્ધમાં મર્યાદ છે. બીજા બે દીકરાઓને જીવતા ચક્કી દેવામાં આવશે. પરંતુ ગુરુનું કહેવાનું થયું કે મારા ચાર પુત્રોની શહાદતથી દેશના ચાર લાખ દીકરાઓનાં જીવન તો બચશે ન? મને મારા પુત્રોની કુરબાનીનો કોઈ ગમ નથી અને જ્યારે તે બંને દીકરાઓને જીવતા ચક્કવામાં આવી રહ્યા હતા. ત્યારે મોટા દીકરાએ કહ્યું; પહેલાં મને ચક્કો.. કારણ હું મોટો છું!

મારું સૌભાગ્ય રહ્યું કે દિવંગત ભગતસિંહજીના માતા પૂજ્યા વિદ્યાવતી માતાને સહારનપુરમાં મળવાનું થયું. મેં કહ્યું, “મા! કહો કંઈ વીર ભગતની વાતો!” તેમના ચહેરા પરની જુરીઓ પડેલી ચામરી વચ્ચે ચણકતી

આંખોમાં જ્ઞાણો વીજળી ચમકી. તેમણે કહ્યું, “ઉન્હોને ભગત કો એક દિન કે પહ્લે હી ફાંસી દે દી. શબ્દ લી નહીં દિયા. જલાયા ભી ઉન્હોને. મૈં દર દર ભટકતી રહી. ઉસકી રાખ તો દી.. એક સિપાહીને કોઈ એક આધ્યા શેર રાખ લાકર દી. તથ જબ મૈં અપને પીડ - ગ્રોવ ગઈ તો ગ્રોવ કી મહિલાઓ કહને લગી... વિદ્યા ચુટકી ચુટકી રાખ હ્યે ભી દી. તાકી ઉસકો તાવીજ મેં ડાલકર હમ અપને બચ્યો કો પહનાયેંગે કે જીસસે વહ ભી તેરે ભગતકે જૈસે હી બને.”

આજે આ ઘટનાને ૭૦ વર્ષથી પણ વધુ સમય વીતી ગયો છે કે આપણે સ્વતંત્ર છીએ, સ્વાધીન છીએ. ત્યારે આદરશીય અટલજીની એક કવિતા કે જે તેમના હદ્યનો ઉદ્ગાર છે; તેમના હદ્યને ઝંગોડીને વેદનામાંથી પ્રગટેલી આ શબ્દસરિતા છે; તેને ફરી ફરીને વાંચી-સાંભળીને તે દિશામાં આપણે જાગૃતિ કેળવવી પડશે.

“પંદ્રહ અગસ્ત કા દિન કહતા આગાદી અભી અધૂરી હે। સાપને સચ હોના બાકી હે। રત્વી કી શપથ ન પૂરી હે। જિનકી લાશો પર પગ ધર કર આગાદી ભારત મેં આઈ। વહ અભ તક હે ખાનાબદોશ, કબ કી કાલી પતલી છાઈ। કલકતે કે ફૂટપાથો પર જો આદમી પાની હોતે હે।

ઉનસે પૂછો પંદ્રહ અગસ્ત કે બારે મેં વહ કયા કહેતે હે? હિન્દુ કે નાતે યદિ તુમ ઉનકે દુઃખ સુનતે તો લાજ આતી. સીમા કે ઉસ પાર ચલો, જહાં સલ્યતા કુચલી જાતી.

ટિન્સાન જહોં બેચા જાતા, ટિમાન ખરીદા જાતા હે। ટિસ્લામ સિસકિયો ભરતા હે; ડોલર મન મેં મુસ્કુરાતા હે। ભૂખો કો ગોલી, નંગો કો હથિયાર પહનાયે જાતે હે।

સૂપે કંધો સે જેલાદી નારે લગાયે જાતે હે। લાહોર કરાંચી ઢાકા પર માતમ કી હે કાલી છાયા। તખ્તો પર તો ગિરગિત હે ટપકે ગુલામકા સાયા।

બસ ઈસલિયે તો કહતા હું, આગાદી અભી અધૂરી હે। કુસે ઉલ્લાસ મનાઉં મેં થોડે દિન કી મજબૂરી હે।

દિન દૂર નહીં ખંડિત ભારત કો પુનઃ અખંડ બનાયેંગે।

કારગિલ સેક્ટરો પર્વત પર આજાઈ કાપર્વ મનાયેગો।

ઉસ સ્વર્ણ દિવસ કે લિયે આજ સે કમર કસો;

ખલિદાન કરો જો પાયા ઉસમેં ખોન જાયે,

જો ખોયા ઉસકા ધ્યાન કરો।”

ઇ.સ. ૧૯૪૭માં આજાઈ-સ્વાધીનતાની પૂર્વસંધ્યાએ શ્રી અટલબિહારી વાજ્પેઠીજના હંદયથી આ વેદના નિઃસૂત થઈ હતી. તેમનું કથન સત્ય છે. “પાયા ઉસમેં ખોન જાયે! ખોયા ઉસકા ધ્યાન કરો।”

આપણે આપણાં ગોત્ર ખોયાં છે. આપણને ખબર જ નથી કે આપણું જન્મ-નક્ષત્ર કયું છે? અરે! હિન્દુ મહિનાઓ, પક્ષ કે તિથિ પણ આપણને ખબર નથી હોતી. બસ! યાદ છે અંગ્રેજ મહિના અને તારીખો. આપણી સંસ્કૃતિ અને સંસ્કારનો પાયો હતો આપણી આચારસંહિતા; આપણા ખોડણ સંસ્કારો, જીતકર્મ, નામકરણ, અન્ન પ્રાસન, અક્ષરાભ્યાસ, પશ્ચોપવીત વગેરે અને હવે આપણે મધ્યર્ષી તે, ફાધર્ષી તે અને વેલે-નાઈનડેમાં જીગૃત થઈએ છીએ કે પારિવારિક સંબંધોની શુંખલા સલામત રહે. ત૧ ડિસેમ્બરની રાતે અર્ધનજન અવસ્થામાં રસ્તાઓ-રાજમાર્ગો પર મધ્યપાન કરીને બીભત્સ નાચ-ગાનમાં પ્રમત્ત થઈ એ છીએ. આતો આપણી સ્વાધીનતા નથી. અત્યારે આવશ્યકતા છે કે આપણે બાળકોને માત્ર જન્મ જ ન આપીએ, જીવન પણ આપીએ. એક એવું જીવન કે જેમના જીવનની પ્રત્યેક ધડકન - પ્રત્યેક ધબકારા એકમાત્ર ગાયન કરે કે ‘દેશ હમારા, ધરતી અપની, હમ ભારત કે પ્રાણ! દેશ કે અભિમાન, દેશ કે અરમાન.’ આપણા રોમરોમમાં દેશપ્રેમ સ્પંદિત થાય. આપણે આપણી માતૃભાષા બોલીએ. આપણાં ખાનપાન, આપણી વેશલુધાને અપનાવીએ. આ આપણું મૂળ છે. મૂળથી, સંસ્કૃતિ અને સંસ્કારથી વિઝેદ ન કરીએ. આપણી પરંપરાઓ પરોપકાર, સેવા, સત્ય અને ભાતૃભાવને વિસમૃત ન કરીએ.

અમારા ગુરુદેવ શ્રીમત્ સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજ કહેતા, “‘દેશને ચાહતાં શીજો.’” આ કોમી દુગ્ગાઓ, જઘા અને આગ વગેરેમાં આપણે આપણી પોતાની જ સંપદાનો બદિ ચઢાવીએ છીએ. હિંસાકાંડ અને જાત-પાતના કલેશ - દ્વેષથી રાખ્ય સમૃદ્ધ નથી બનતું. આ ધરતીના આપણે ઋષી છીએ. આપણાં સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રહના શહીદોના આપણે ઋષી છીએ. સાંભળ્યું છે કે દિલ્હીની વચ્ચે જે.એન.યુ. નામનું એક પાકિસ્તાન ઉલ્લંઘણ થયું છે. ભલે કડવું હોય પણ આ સત્ય છે. અનાવશ્યક અનર્ગલ વાર્તાલાપો, નારાબાળાઓથી દેશમાં માત્ર હિંસા અને ભેદભાવ જ ઉત્પન્ન થશે. માટે જાગ્રત થઈએ. ભારત અને ભારતીયતા આ બને શબ્દોને આપણું જીવનસૂત્ર બનાવીએ. ‘જનની જન્મ ભૂમિક્ષ સ્વર્ગાર્દપિ ગરિયસી’નો અર્થ સમજુએ.

તમો રાખ્યનું ભવિષ્ય છો. તમો રાખ્યનો આધારસ્તંભ છો. માટે તમારી વિચારપ્રણાલીમાં ઊધેઠ ન લાગવા દો. સદા પ્રકૃતિલિત રહો. પ્રત્યેક વિચાર, વાર્ષી અને વ્યવહાર વ્યક્તિગત જ ન રાખો. પ્રત્યેક વિચાર રાખ્યલક્ષી બનાવો.

સ્વાપીન થયા છીએ. આત્મસ્થ બનીએ. આંતર્ચેતનાને ઉઝાગર કરીએ. તમો વ્યક્તિ નથી, તમો ભારત છો. આ પંજાબી, મરાઠી, તામિલ, તેલુગુને લુલો. હું ભારતીય હું, આ સત્યને ઓળખો અને સહૈવ સ્વાધીન રહો. ઈશ્વર આપ સૌનું મંગળ કરે. ફરીથી તમારા સૌની અંદર વસેલી મા ભારતીને પ્રણામ. તું શાંતિ.

વેદાંત શિક્ષણ

ભ્રાણારી શ્રી સુધર્મ ચૈતન્યજી મહારાજ, ઉત્તરકાશી

૧ જાન્યુઆરીથી ૧૫ જાન્યુઆરી

સુધી દરરાજ સાંજે ૪.૩૦ થી ૫.૩૦

સ્થળ : સંતકુટીર, શિવાનંદગાશ્રમ

‘તાત્વબોધ’ અને ૧૬ જાન્યુઆરીથી ત૧ જાન્યુઆરી સુધી

‘આત્મબોધ’ વિષય ઉપર જ્ઞાન આપશો.

સૌ ભક્તોને લાભ લેવા વિનંતી. - શિવાનંદ ગાશ્રમ.

સાદું જીવન અને ઉત્ત્ય વિચારો

- શ્રી સ્વામી જ્યોતિર્મયાનંદજી

પ્રત્યેક ગૃહ અને આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિઓનો પાયો સાદું જીવન અને ઉદાત્ત વિચારસરણી છે. આ બન્ને મુદ્દાઓ એકીસાથે ધ્યાનમાં રહેવા જોઈએ. જો કોઈ મનુષ્ય માત્ર સાદગી બતાવવા ખાતર સાદું જીવન જીવે તો એ ખરેખર સાદું જીવન નથી. સાદું જીવન એ પૂર્ણતાનું સાધન છે અને તે ઉત્ત્ય વિચારોને અનુમોદન આપતું જ હોવું જોઈએ. ત્યારે જ સાદું જીવન પ્રમાણભૂત ગણાય.

મહત્વહીન જીવન અને સંકુચિત વિચારો

આ મુહ્યો સમજવા માટે આપણે સાદું જીવન અને મામૂલી જીવન વચ્ચેનો ભેદ સમજુએ. મોટા ભાગના લોકો આંદીધૂટીવાળું જીવન જીવે છે એટલે કે તેમના ધરમાં વિસંવાદિતા હોય છે, કુટુંબના સત્યો કે મિત્રોને ખોટાં વચ્ચનો આપવામાં આવે છે, ખરાબ સોબતવાળા ઘણા બિનજરૂરી સંબંધો, ગેરકાયદેસર વ્યવહારો, દંબ, પોતે ઊભી કરેલી મહત્ત્વાને મહાનતા વિગેરે જે ખરેખર મનુષ્યનાં પોતાનામાં હોતું નથી અને છતાં તેની વધુ ને વધુ પ્રાપ્ત માટેની તીવ્ર જંખના કરે છે. બાબુ જગત અસંખ્ય દેખાવની ચીજો વડે જબકતું દેખાય છે જેમ કે સુંદર નેકટાઈ, અદ્ભુત સૂર્ય અને આકર્ષક વ્યક્તિઓ સાથેની મિત્રાચારી. મોટા ભાગના લોકો જેમાં વસ્ત હોય છે તેવા જીવનનું આ સામાન્ય ચિત્ર છે.

જ્યાં મહત્વહીન જીવન હોય ત્યાં સંકુચિત વિચારધારા હોય છે. વિચારો તેની સૌશી અધમ કક્ષાએ પહોંચે છે. લોકો તેમની માનસિક તંદુરસ્તી માટે દરકાર રાખતા નથી. કોષ, વિકાર, કંજૂસાઈ વગેરે દુર્ગુણોને મન દિવસે દિવસે સંઘરતું જાય છે. જ્યાં આવા સંકુચિત, નિર્માલ્ય વિચારો હોય ત્યાં જીવન બંધિયાર બને છે. આવા મનુષ્યનું ભાવિ અંધકારમધ અને લેંકાર હોય છે.

સાદગી અને ઉન્નતિ

આથી ઊલદું, વ્યક્તિત્વના સંપૂર્ણ વિકાસમાંથી

સાદું જીવન ઉદ્ભબવે છે. જેને પોતાની સુષુપ્ત કાર્યશક્તિના ઊર્ધ્વકરણમાં રુચિ હોય, જેને જીવનના આધ્યાત્મિક મૂલ્યની કદર હોય, જેને એવું જ્ઞાન હોય કે બાબુ અધિકાર નિરર્થક છે તેના માટે માનસિક શાન્તિ એક મહાન સોઢો છે. ઘણા ચીજેની પ્રાપ્તિનો અર્થ કઈ નથી, સંતોષની કિંમત ઘણી છે. જે એ સમજે છે કે આધ્યાત્મિક મૂલ્યો ભૌતિક પદાર્થોથી ઘણાં ચાલિયાતાં છે તે સાદગી અને ઉત્કૃષ્ટ વિચારોયુક્ત જીવન માટેની કાળજી રાખે છે. હજુ ચોડા વર્ષ પહેલાં જ મહાત્મા ગાંધી આવું જીવન જીવ્યા હતા. તેમના તમામ ઉપદેશોનું હાઈ ‘બની શકે તેટલું સાદાઈથી રહેવું’ એ જ હતું.

ખોટી સાદગી

સાદગી એ અંત માટેનું સાધન હોવું જોઈએ, પરંતુ ખુદ અંત નહીં. લોકો સાદાઈના નામે અતિરેક કરે છે. દાખલા તરીકે એક સાધક આશ્રમમાં નવ વર્ષ સુધી એક જ પહેરણ પહેરીને રહે છે. જ્યારે કોઈ તેને મળવા આવે ત્યારે એ કહે છે, “મારું પહેરણ જુઓ. હું છેલ્લાં નવ વર્ષથી તે પહેરું છું. શું આ અદ્ભુત નથી?” અથવા તો કદાચ તે તાપત્રીનો ચાહક હશે; મોટા ભાગના લોકો તે એકાદ માસમાં તોડી નાખે છે ત્યારે એ તાપત્રીને એવી ને એવી સ્થિતિમાં ચાર-પાંચ વર્ષ સુધી સાચવી રાખે છે. ઘણાંને એ અદ્ભુત સાદગી જાણાશે. તેમ છતાં એવી સાદગીની સાથે જે ગર્વ-અહંકાર ઉદ્ભબવે છે (‘સાદાઈથી રહેવા’ માટે તે) ટકાવેલો અનિવાર્ય સંબંધથી ઉદ્ભબવે છે તે ખૂબ વધી જાય છે. આવી વ્યક્તિની તમામ શક્તિ બીજાઓની પ્રશંસા મેળવવામાં જખર્યાઈ જાય છે.

બીજું ઉદાહરણ જોઈએ. વરસાદની ઋતુમાં કોઈ સંન્યાસીને એક રાજીના મહેલાનું આમંત્રણ મળે છે. રાજીએ તેને રાત્રી દરમ્યાન સુખપૂર્વકની નિદ્રા

માટેની પથારીની સગવડ કરી આપેલી હોય છે, પરંતુ તે સંન્યાસી હોઈ જ્યાં સુધી ધાસની સાદગી ન મળે ત્યાં સુધી તેને ઉંઘ આવી નહીં. (આ તહુન સત્ય હકીકત છે). રાજાને ભેજવાળી વરસાદની ઋતુમાં સૂકું ધાસ એકહું કરતાં નાકે દમ આવી ગયો અને કલાકો વીતી ગયા. રાત્રીના ૧૦ વાગ્યે સૂકું ધાસ એકહું કરવાના પ્રયાસો શરૂ કરવામાં આવ્યા હતા અને રાત્રીના ૧.૦૦ વાગ્યા સુધીમાં રાજાના માણસો માંડ થોડું ધાસ પેલા સંન્યાસીને સુવા માટે મેળવી શક્યા. આ એક ભૌટ માણસની સાદગીના અભ્યાસનો અતિરેક છે.

લોભની ગેરહાજરી

સાચી સાદગી યમ અને નિયમોની ડિડી સમજ, ધાસ કરીને અસ્તેય (ચોરી ન કરવી) અને અપરિગ્રહની સમજશરી જ આવે છે. અસ્તેયના અભ્યાસથી યોગી કર્દિ ગેરકાયદેસર કે છલકપટ્ઠથી બીજાની માલિકીની કોઈ ચીજ-વસ્તુનો દુરુપયોગ કરતો નથી. વળી, તે અતિલોભના રહસ્યમય પ્રકારોથી દૂર રહેવા પ્રયાસ કરે છે. જો કોઈને સોનાની ચેઈનવાળી ધડિયાળ પહેરેલી જોઈને તેને મારી પાસે ‘આ હોત તો?’ એવી લાગણી ઉદ્ભબે તો મનથી તો તેણે બીજાની માલિકીની વસ્તુ લીધાની ભાવના કરી કહેવાય. આવા વર્તનમાં (બીજાની માલિકીની વસ્તુ લેવામાં) ધશા લોકોને પોતાની પાસે ખરેખર શું હોવું જોઈએ કે શાની જરૂરત છે તેનું જ શાન હોતું નથી, પણ જ્યારે તેઓ અન્યને કોઈ ચીજ મળેલી જુએ ત્યારે એ જ ચીજો પોતાને મેળવવાની ઈચ્છા થાય છે. બીજાઓ પાસે હોય તે તેમને પણ મળવું જ જોઈએ. આ જ સ્લેયછે-એક વિચિત્ર અપ્રામાણિકતા, ચોરી કરવાની એક વિચિત્ર રીત!

અપરિગ્રહ (બિનલોલુપતા) એ પણ અતિલોભ ન રાખવા જેવું જ લક્ષણ છે, પરંતુ અપરિગ્રહ એટલે ધણું જ ઓદ્ધું-જરૂરિયાત પૂરતું જ રાખવું. ‘અસ્તેય’માં પોતાની ન હોય તેવી વસ્તુ રાખવા પર પ્રતિબંધ હોય છે, જ્યારે ‘અપરિગ્રહ’માં મનુષ્ય કાયદેસર રીતે કે સાચી રીતે

ધણી વસ્તુઓ મેળવી શકે તેમ હોય તો પણ આના પર નિયંત્રણ રાખે છે; માત્ર અહંકાર કે બદલાની ભાવનાથી તે મેળવતો નથી.

અપરિગ્રહના અભ્યાસીનું લક્ષ્ય એ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે આ કાણિક જગતમાં પોતે અલ્યમાં અલ્ય વસ્તુ મેળવે. તમારી નજર સામે નાભ થતી જોવા માટે જ શા માટે વધુ ને વધુ વસ્તુઓ એકઠી કરવી?

ખરેખર તમે જેટલો ખપ હોય તેટલું અને ધણું થોડું એકહું કરો. પણ મની સંસ્કૃતિથી આ વિરોધી છે. ત્યાં કોઈ પણ વ્યક્તિ પોતે કેટલું વધુ પામી શકે અને કેટલું વધુ સુંદર રીતે રહી શકાય તેનો જ પ્રયાસ કરે છે પરંતુ ખરેખર તો પોતાનું અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવા માટે જરૂરી હોય તેટલું જ વ્યક્તિ માટે મેળવવું જરૂરી છે - એ જ આત્મશાન છે.

માનવજીતની સેવા

દરેક મનુષ્ય આ જગતમાં અજ્ઞાઝ્યા માનવી તરીકે આવે છે અને દરેક મનુષ્ય એક દિવસ આ દુનિયા છોડી જશે તો પછી પોતે જે વસ્તુઓને સાથે લઈ જઈ શકે તેમ નથી અને પોતાની પાછળ છોડી જવાનો છે તેવી વસ્તુઓને એકઠી કર્યા કરવામાં શા માટે સમય વેડફી નાખવો જોઈએ? શા માટે સોનાની ઢિટો એકથી બીજી જગ્યાએ લઈ જવાની જોયા કરવામાં જીવન વીતાવવું? એના બદલે જો પોતાની પાસે જે વસ્તુ હોય તે માનવજીતની સેવા માટે વાપરવાની દિલ્લી હોય તો પોતે ‘અપરિગ્રહ’નો અભ્યાસી હોવા છતાં પણ આખું જગત પોતાની માલિકીનું બનાવી શકે છે; પોતાની માલિકીની વસ્તુઓ તેને માનવ-સેવામાં મદદરૂપ અને માર્ગદર્શક બને છે, કારણ કે ‘બધું જ દિવ્ય આત્માનું છે’ એ જ્ઞાન તેને પ્રાપ્ત થાય છે.

આ પ્રમાણે વ્યક્તિ બધાની માલિકી ધરાવી શકે અને છિતાં અત્યંત સાદગીભર્યું જીવન જીવી શકે.

□ ‘રચનાત્મક વિચારશૈલી’માંથી સાભાર

જૂનન વર્ષ સંદેશ

- શ્રી સ્વામી ચિદાનંદજી

મારી નમ્ર પ્રાર્થના

હે સર્વશક્તિમાન પ્રભુ ! સકળ માનવજીતિના પિતા !

કૃપા-કરુણા તથા મેના ધ્યારા પ્રભુ ! તવ ચરણો આ સેવકની નમ્ર પ્રાર્થના :

તારી દિવ્ય કૃપા સહુ પર વરસો, તારી દિવ્ય કૃપા થકી તેમને મળો

સાચી જિજ્ઞાસાની તમન્ના, તાત્ત્વિક વિચારમંથન,

નશ્વર-શાશ્વત વચ્ચેનો જાગૃત વિચાર-વિવેક

વળી વિવેક આ તમામ હુંદોનો-

શાશ્વત અને અશાશ્વત; આત્મ-અનાત્મનો,

તેમના મૂળભૂત સ્વભાવધર્મ તથા દેહ, મ્રાણ, મન, બુદ્ધિ, ઈન્ડ્રિયો તથા

વિચારો, કલ્યાણાંશો, સ્મૃતિઓ તથા આકાંક્ષાઓ,

એક તરફ આ ક્ષણિક અલ્પકાલીન ઉપસગો અને બીજી તરફ એ સહુનું

સદા પૂર્ણ, સદા-પ્રકાશવાન, અવિનાશી, અજરામર શાશ્વત સત્ય સ્વરૂપ,

નામ-રૂપને પેદે પારનું જન્મ-મરણથી અતીત

એમને સજગ વિવેકનાં વરદાન દે, પ્રભુ !

જે એમને ધીરેધારે એમના મૂળભૂત સ્વભાવધર્મનો પરિચય કરાવે
તેજસ્વી આત્મા તથા દિવ્યતારૂપે જીવન જીવવાનો એમને અધિકાર આપો.

વળી તારા જ અંશરૂપે

તેઓ સત્યમાં, પ્રભુતામાં જીવે અને દિવ્યતાથી ઝળહળે !

આ મારી નાત્તીનમ્ર પ્રાર્થના છે, મારા નાથ !

હે ગુરુદેવ ! તમને પણ પ્રાર્થું છું:

તમારો જગાડતો સંસર્શ, વળી કૃપાદિષ્ટ જગાડે એ સહુને,

અને સહુમાં આવી જીવનપ્રેરણા ભરી દે,

જેમાં તમારા ઉન્તત ઉપદેશો હોય,

મનુષ્ય વિશેનું તમારું નરવું દર્શન હોય !

એમના પર આશીર્વાદ વરસાવી વરદાન કરો હે!

અખંડિત ભક્તિના દિવ્ય જીવનનું !

સતત ભાવભક્તિભરી સેવાનું !

સ્થિર, અખંડિત, નિત્ય દૈનિક ધ્યાનના દિવ્ય જીવનનું !

પ્રગતિકારી પ્રક્રિયાથી સભર,

ખીલીને આત્મસાક્ષાત્કારમાં પ્રકુલ્પિત થતા દિવ્ય જીવનનું !

જે એમને સદા માટે છોડાવે

પીડા, કષ, યાતનામાંથી ! પરમ પ્રભુ પરમાત્માના

તમ સહુ પર આશીર્વાદ જ આશીર્વાદ હો !

નિંદક નિયરે રાખીએ

- શ્રી સ્વામી નિષ્ઠિલેશ્વરાનંદજી

સામાન્ય મનુષ્યોના મનમાં હંમેશાં બીજાઓ શું કહે છે, એનો ભારે ડર રહેતો હોય છે. તેઓ પોતાની રીતે જીવન જીવતા નથી, પણ બીજાઓ ટીકા ન કરે, એથી પોતાની ઈચ્છા ન હોય તે રીતે જીવન જીવે છે. દા.ત. એક વ્યક્તિ સામાન્ય કલાર્ક છે. તેને હજુ નાના બે દીકરાઓને ભણાવવાના છે. પણ મોટી દીકરીનાં લગ્ન કરવાનાં છે. સમાજમાં ટીકા ન થાય એટલે પ્રોવિઝન ફંડમાંથી પૈસા ઉપાડીને પણ એકાદ લાખ રૂપિયા લગ્નમાં ખર્ચી નાખે છે. પછી આખી કિંદળી ફસરડો કરવામાં જ ગાળે છે પણ ‘લોકો શું કહેશે’ એની નિંદાના ડરથી તે પોતાનું અને પોતાના બે પુત્રોનું ભવિષ્ય બરબાદ કરી નાખે છે. નિંદાનો ભય મનુષ્યની શાંતિને હરી લે છે. વાસ્તવમાં ખરેખર માણસને અશાંત કરી મૂકે રેવી કોઈ પરિસ્થિતિ હોતી નથી, પણ નિંદાનો ડર મનુષ્યને નિરાંતે જીવવા દેતો નથી. બધો જ વખત બીજા શું કહેશે એની ચિંતા મનુષ્યને સત્તાવ્યા કરતી હોય છે. એક કોલેજ કન્યા દર રવિવારે ઉપનિષદ ઉપરના સત્સંગ વર્ગમાં જાય છે તો તેની બહેનપણીઓ ટીકા કરતાં તેને કહે છે, ‘અત્યારથી આવી ભક્તાણી ક્યાં થઈ ગઈ ?’ અત્યારે તો આપણા મોજમજ કરવાના, હરવા-ફરવાના દિવસો છે. રવિવારે પિકનિક પાર્ટીમાં આવવાના બદલે તું આશ્રમમાં ક્યાં જવા માંડી ?’ અને આમ રોજેરોજ તેને ટીકાનો ભોગ બનવું પડે છે. ઓફિસમાં એક કલાર્ક સમયસર આવે છે, કોઈ કામ પેન્દિગ રાખતો નથી. બધું વ્યવસ્થિત બરાબર કરી નાખે છે. આવનાર માણસોને ધક્કા ખવડાવતો નથી. એમની પાસેથી ‘ચા’નો કપ પણ પીતો નથી તો આવો કાર્યનિઃકલાર્ક બધાને ખૂંચે છે. તેની ટીકા કરવાનું કોઈ ચૂકુંનથી, આવાં તો જીવનમાં અનેક દષ્ટાંતો મળે છે તો પછી તે સમયે કરવું શું ? પોતાનું ધ્યેય છોડીને, પોતાનું કર્તવ્ય, સિદ્ધાંતો, આદર્શ છોડીને સામાન્ય લોકો

જેવા બનીને તેમના પ્રવાહમાં ભળી જવું કે પછી ટીકાનાં બાણોને સતત સહાં કરવાં ?

આ સંદર્ભમાં ભગવાન બુદ્ધના જીવનમાં બનેલો એક પ્રસંગ માર્ગદર્શક બને છે. તે સમયે ભગવાન બુદ્ધ ભગધની રાજધાની રાજગૃહની સમીપ આવેલા વેણુવનમાં નિવાસ કરી રહ્યા હતા. રાજધાનીમાં ભારદ્વાજ નામનો એક કીધી બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેનો કોઈ નજીકનો સગો ભગવાન બુદ્ધનો શિષ્ય બન્યો એવું જ્યારે તેણે જાણ્યું ત્યારે તેનો કોઈ આસમાને પહોંચ્યો અને ભગવાન તથાગત પાસે જઈ પહોંચ્યો અને બેકામ ગાળો દેવા લાગ્યો. ભગવાન બુદ્ધ કોઈ પ્રત્યુત્તર ન આપ્યો અને પ્રશાંત ચિંતે બધી ગાળો સાંભળી લીધી. આખરે બ્રાહ્મણ જ્યારે થાકીને બોલતો બંધ થયો ત્યારે ભગવાન બુદ્ધ બ્રાહ્મણને પૂછ્યું, ‘હે બ્રાહ્મણ દેવતા, તમારા ઘરે કોઈ અતિથિ આવે ત્યારે તમે તેમને ભોજન સામગ્રી આપો છો ખરા ?’ બ્રાહ્મણે તરત જ જવાબ આપ્યો, ‘અવશ્ય, હું અતિથિધર્મ બારબર જાણું છું, હું અતિથિને ખાવા-પીવાનું આપું છું તેમજ અન્ય જરૂરી વસ્તુઓ પણ આપું છું.’ ભગવાન બુદ્ધ પૂછ્યું, ‘હે બ્રાહ્મણ દેવતા, જો તે અતિથિ તમારી વસ્તુઓ ન સ્વીકારે તો કહેશો કે આ વસ્તુ કોની પાસે રહેશે ?’ ‘કેમ વળી, મારી પાસે જ રહેશે.’ બ્રાહ્મણે કહ્યું. ભગવાન બુદ્ધ સિદ્ધ કરતાં કહ્યું, ‘હે બ્રાહ્મણ દેવતા, તમે મારી પાસે ગાળોની ભેટ લાવ્યા હતા, પણ હું રોજે ભરાયો નહીં, સ્વરથ રહ્યો, તમારી ગાળોનો સ્વીકાર કર્યો નહીં એટલે આ ગાળોની લેટ પણ તમારી પાસે જ રહેશે ને ?’ બ્રાહ્મણ પાસે આનો કોઈ ઉત્તર ન હતો. આ પ્રસંગ આપણાને એ શીખવે છે કે કોઈ નિંદા કરે, ગાળો આપે, પણ જો આપણે એનો સ્વીકાર ન કરીએ એટલે કે આપણા

ચિત્તતંત્રમાં એ ગાળોથી સહેજ માત્ર પણ પ્રતિક્રિયા ન થાય તો એ ગાળો અને નિંદા જેણે આપી છે તેને જ પાછી મળે છે. સ્વામી વિવેકાનંદ કહે છે કે, ‘જ્યારે કોઈ તમારી નિંદા કરે ત્યારે તેને આશીર્વાદ આપો. જરા વિચારો તો ખરા, તેઓ તમારા આ લુચ્યા અહેંને ભૂસી નાંખીને તમારું કેટલું ભલું કરી રહ્યા છે.’ જે કાર્ય સાધનાથી નથી થતું એ કાર્ય નિંદા કરનારથી થાય છે અને તે છે અહેંને ઓગાળવાનું કાર્ય. આથી મનુષ્યે નિંદા કરનારી બ્યક્ઝિસ્ટોનો તો આભાર માનવો જોઈએ. આ ઉપરાંત શાખોમાં એમ પણ કહું છે કે નિંદક જેની નિંદા કરે છે, તેના ખાતામાં નિંદકનું જે કોઈ પુષ્ય હોય છે તેમાંથી તેટલું જમા થઈ જાય છે એટલે કોઈ પણ પુષ્યકાર્ય કર્યા વગર ફક્ત નિંદા સહન કરી લેવાથી નિંદા કરનારનું પુષ્ય મળી જાય છે. અથવા તો જેની નિંદા કરે છે, તેના ખાતામાં જો પાપકર્મ જમા થયેલાં હોય તો તે નિંદકના ખાતામાં જતાં રહે છે. આ વિશે એક રાજાની વાર્તા છે.

એક રાજાના મનમાં જન્મમરણના ફેરામાંથી કેવી રીતે મુક્તિ મળે એ પ્રશ્ન ઉઠ્યો. તેણે ઘણાંને આ પ્રશ્ન પૂછ્યો પણ કોઈએ સંતોષકારક ઉત્તર આપ્યો નહીં. એક દિવસ તેને એક સાધુ મળ્યા. તેમને પૂછ્યતાં તેમણે કહું, ‘હા, મારી પાસે એનો જવાબ છે. એક તો આપ આપનાં પાપકર્મમાંથી મુક્ત થાઓ. સારાં કાર્યો કરો. પ્રાયશ્ચિત કરો અને બીજો માર્ગ છે કે કોઈ આપનાં પાપકર્મનું ફળ પોતાના ખાતામાં લઈ લે અને તે ત્યારે જ શક્ય બને કે જ્યારે તે આપની નિંદા કરે.

ત્યારે રાજાએ સાધુને પૂછ્યું કે ‘એ તો કહો કે મારાં પાપકર્મનું ફળ કેટલું છે?’ સાધુએ રાજાને કહું, ‘આંખો બંધ કરી ઊંઘું જુઓ અને કહો શું દેખાય છે?’ ‘અરે, આ તો છી ના, આપનાં પાપકર્મનું ફળ.’ આંખ ખોલીને રાજા ઉદાસ થઈ ગયા અને તેમને થયું કે મારા આટલાં બધાં પાપકર્મમાંથી મુક્તિ મેળવવી તો લગભગ અશક્ય છે. પણ પછી થયું મહાત્માજીએ કહું છે તો લોકો

નિંદા કરે એ રસ્તો અજમાવી જાઉં, પણ રાજા તો અત્યંત લોકપ્રિય હતો. પ્રજા રાજાની ક્યારેય ટીકા કરતી નહીં, પણ હવે રાજાએ એક બ્રાહ્મણ કન્યાનું અપહરણ કરાયું. અલબત્ત, તેને મહેલમાં રાણીની પાસે પોતાની પુત્રીની જેમ રાખી પણ આ વાત અત્યંત ગુપ્ત હતી. બ્રાહ્મણ કન્યાના અપહરણને લઈને હવે લોકો રાજાની ફાવે તેવી વાતો કરવા લાગ્યા. રાજાની ખૂબ નિંદા થવા લાગ્યી. થોડા સમય પછી સાધુ પાછા આવ્યા ત્યારે રાજાએ કહું, ‘હવે તો મારાં પાપકર્મો ધોવાઈ ગયાં ને?’ ત્યારે ફરી સાધુએ રાજાને હવે કેટલાં પાપકર્મ છે, તે બતાવ્યા. રાજાએ જોયું તો છાણનો કુંગર ગાયબ થઈ ગયો હતો! પણ હજુ એક નાનકડી ઢગલી બાકી રહી ગઈ હતી! ‘આમ કેમ? હજુ આટલું પાપકર્મ કેમ બાકી રહી ગયું?’ રાજાએ સાધુને પૂછ્યું. ખાનમાં સાધુએ જોયું. પછી કહું, ‘રાજનૂં, આપના રાજ્યમાં એક કુંભાર છે, તેણે આપની નિંદા નથી કરી. જો તે આપની નિંદા કરે તો આપનું આ પાપ એના ખાતામાં ચાલ્યું જતાં આપ તુરત જ મુક્ત થઈ જશો.’

રાજા વેશપલટો કરીને કુંભારના ઘરે ગયા. વાતચીત કરતાં કહું, ‘તમારો રાજ તે કેવો પાપી કહેવાય? પુત્રી જેવી કન્યાનું અપહરણ કર્યું!’ તેઓ કોઈ આગળ બોલવા જતા હતા ત્યાં જ ધીમું હસીને કુંભારે કહું, ‘મહારાજ, મને માફ કરો. આપે કેટલું આપે જ બોગવવું પડશે. આપની નિંદા કરીને હું એ પાપકર્મ ફળને મારા ખાતામાં ઉમેરવા માગતો નથી અને એટલે જ હું નિંદાથી દૂર રહ્યો છું!’ રાજા એ આત્મજ્ઞાની કુંભારના ચરણોમાં પડ્યા અને કહું, ‘તમે શાની છો. મારી આંખો ખોલી છે. હવે હું પોતેતો નિંદા નહીં કરું પણ કોઈનેય નિંદા કરવા પ્રેરીશ પણ નહીં. હું મારા પાપકર્મ ફળને હવે ભોગવીને મુક્ત થઈ જાઉં એવા આશીર્વાદ આપો.’

ભવે આ વાર્તા છે, પણ એ દ્વારા એ પ્રતિપાદિત થાય છે કે નુકસાન તો નિંદા કરનારને બે

રીતે છે. એક તો એનું પુષ્પકર્મ જેની નિંદા કરે છે તેને મળે છે અને બીજું જેની નિંદા કરે છે તેનું પાપકર્મ ફળ પણ તેને મળે છે. આથી નિંદા કરનાર પ્રત્યે તો મનુષ્યે વધારે કૃતજ્ઞ રહેવું જોઈએ.

ઘણા લોકોનો સ્વભાવ જ નિંદા કરવાનો હોય છે. તેમને નિંદા કર્યા વગર ચેન પડતું નથી. બીજાની નિંદા કરવામાં જ એમનો આનંદ રહેલો હોય છે. આવા લોકો પ્રત્યે દુર્લક્ષ જ સેવવું જોઈએ. જો એમની વાતો ઉપર ધ્યાન આપવામાં આવે તો બાપ-બેટાની, ગધેડાની વાર્તા જેવું થાય. બાપે દીકરાને ગધેડા ઉપર બેસાડ્યો અને પોતે પગે ચાલીને જતો હતો તો લોકોએ દીકરાની નિંદા કરી કે બાપને ચલાવે છે અને પોતે બેઠો છે. પછી દીકરાએ બાપને બેસાડ્યો તો લોકોએ બાપની નિંદા કરી. પછી બંને ગધેડા ઉપર બેઠા તો બિચારા ગધેડા ઉપર અત્યાચાર કરે છે, એમ કહીને નિંદા કરી. પછી બંને ચાલવા લાગ્યા તો બંનેની મૂર્ખતા વિશે નિંદા કરી. લોકોની નિંદા ઉપર ધ્યાન દેવાનું પરિશામ એ આવ્યું કે બંનેએ ગધેડાને ઊચક્યો અને જ્યારે નદીના પુલ ઉપરથી પસાર થતા હતા, ત્યારે ગધેડો નદીમાં પડી ગયો. આમ લોકોની નિંદા ઉપર ધ્યાન આપનારા કદી સુખશાંતિથી જીવી શકતા નથી.

એક વૈરાગી સાધુની વાત છે. એ સાધુ અર્કિયન હતો. પોતાની પાસે કોઈ વસ્તુ રાખતો નહીં. એક દિવસ જાડની નીચે પથ્થરનું ઓશીકું રાખીને સૂતો હતો. પાણી ભરવા જઈ રહેલી કેટલીક યુવતીઓએ આ જોયું. અંદરોઅંદર કહ્યું, ‘જોયો પેલો વૈરાગી સાધુ, ભાઈસાહેબને ઓશીકા વગર ચાલતું નથી. એટલે પથ્થરનું ઓશીકું બનાવ્યું છે.’ પાણી ભરીને પાછી આવી ત્યારે તેમણે જોયું કે સાધુએ માથા નીચેનો પથ્થર ખસેડી લીધો છે. આ જોઈને ફરી તેઓ એકબીજુને કહેવા લાગ્યી, સાધુએ બધાંનો ત્યાગ કરી શકે છે, પણ અહંકારનો ત્યાગ કરી શકતાં નથી. આપણે વાતો કરી એટલે ભાઈસાહેબને ખોટું લાગ્યું અને પથ્થર ખસેડી લીધો ! આમ, જેને ટીકા કરવી છે. તે કોઈ પણ રીતે ટીકા કરે જ છે. ગામના

મોઢે ગરણું બાંધી શકતું નથી. એ જાહીને નિંદા પ્રત્યે ધ્યાન આપવું ન જોઈએ.

અમેરિકાના ભૂતપૂર્વ પ્રેસિન્ટ અભ્રાહમ લિંકને કહ્યું હતું, ‘મારા ઉપર ટીકાના જેટલા પત્રો આવે છે તેમનો જવાબ દેવાની વાત તો દૂર રહી, પણ જો તેમને ફક્ત વાંચું તો પણ મારે બીજું બધું કામકાજ છોડી દેવું પડે. હું તો મારાથી શક્ય એટલી સારી રીતે કામ કરું છું. જો અંતમાં હું સફળ થાઉં તો અન્ય લોકોએ મારા વિરુદ્ધમાં કહેલું બધું ફોગટ છે અને જો અંતમાં હું ખોટો પુરવાર થાઉં તો હજારો દેવો સોગંદપૂર્વક મારી સચ્ચાઈ પુરવાર કરવા મથે તોય કઈ ફર પડશે નહીં.’ આ વાત ધ્યાનમાં રાખીને વ્યક્તિએ નિંદા પ્રત્યે બિલકુલ ધ્યાન આપ્યા વગર સચ્ચાઈપૂર્વક પોતાનું કાર્ય કરતાં રહેવું જોઈએ.

બંગાળના સુપ્રસિદ્ધ વિદ્વાન પંડિત ઈશ્વરચંદ્ર વિદ્યાસાગરને કોઈએ કહ્યું કે અમૃત માણસ તમારી ખૂબ નિંદા કરે છે, એ સાંભળીને થોડીવાર તેઓ વિચારમન થઈ ગયા અને પછી બોલ્યા કે, ‘મને તો યાદ નથી આવતું કે મેં તેનું કઈ બલું કર્યું હોય ?’ એનો અર્થ એ કે જેમની તેઓ સહાયતા કરતા તેઓ જ પાદ્ધણીથી તેમની નિંદા કરતા, પણ એથી તેમના સ્વભાવમાં કઈ ફર પડ્યો નહીં. તેઓ હંમેશાં બીજાનું ભલું કરતા જ રહ્યા હુંસુ પ્રિસ્ટને જ્યારે શૂણી ઉપર ચઢાવ્યા - એ સ્થિતિમાં પણ તેમણે તેમને વધ્યસંભે જડનારાઓ માટે પ્રભુને કહ્યું, ‘હે પિતા, તેઓ શું કરી રહ્યા છે, તેની તેમને ખબર નથી. તું તેમને માફ કરજે.’ મહાત્માઓ તો અન્યની નિંદા સહીને પણ તેમનું ભલું જ કરતા હોય છે. એક સાધુએ તળાવમાં પડેલા વીંછી ઉપર દ્યા કરીને તેને બહાર કાઢ્યો - વીંછીએ તેને ડંખ માર્યો એટલે તે હાથમાંથી ફરી પાણીમાં પડી ગયો. ફરી સાધુએ બહાર કાઢ્યો - પાછો વીંછીએ ડંખ માર્યો. આમ ઘણીવાર થયું એટલે તળાવની પાળે બેઠેલા એક માણસે સાધુને પૂછજ્યું, ‘આ વીંછી તમને વારંવાર ડંખ મારે છે, છતાં તમે તેને

‘કેમ બચાવો છો?’ ત્યારે સાધુએ કહ્યું. ‘વીઠીનો સ્વભાવ છે ઉંખ મારવાનો અને સાધુનો સ્વભાવ છે અન્યનું ભલું કરવાનો. વીઠી પોતાનો સ્વભાવ છોડતો નથી તો મારે શા માટે મારો સ્વભાવ છોડવો જોઈએ?’ નિંદા કરનારા મનુષ્યો વીઠી જેવા હોય છે. તેઓ પોતાનો સ્વભાવ છોડતા નથી. આવા મનુષ્યો તો માનસિક રોગ કે વિકૃતિનો ભોગ બનેલા હોય છે એટલે આવા દર્દી પ્રત્યે તિરસ્કાર કે ઉપેક્ષા નહીં પણ હમદર્દી જ દાખવવી જોઈએ. તેમના માટે પ્રાર્થના કરવી જોઈએ કે પ્રભુ એમને સદ્ગુરુદ્વિ આપે અને આ નિંદારોગમાંથી મુક્ત કરે. આ વિશે પણ એક સુપ્રસિદ્ધ વાતાં છે કે એક ભક્ત હોડીમાં જઈ રહ્યો હતો. હોડીમાં બેઠેલા બીજા લોકો પૂરા સંસારી હતા. તેઓ ભક્તિની ડેકરી ઉદાહરણ લાગ્યા. ભક્ત નિર્વિકાર ચિત્તે પ્રભુ સ્મરણ કરતો બેસી જ રહ્યો. હોડી નહીની મધ્યમાં પહોંચી, પણ આ લોકોની નિંદા ન અટકી. છેવટે ભગવાનથી ન રહેવાયું. તેઓ તુરત જ ભક્તની સંભુખ પ્રગટ થયા અને કહ્યું, ‘જો તું કહે તો હમણાં જ આ હોડી પલટાવીને આ બધાને દુબારી દઉં અને તને બચાવી લઉં.’ ત્યારે ભક્તે હાથ જોડીને કહ્યું, ‘પ્રભુ પલટાવવી જ હોય તો હોડી નહીં પણ આ લોકોની બુદ્ધિ પલટાવી દો. એનાથી સમસ્યાનો ઉકેલ આવી જશે. એ બિચારાઓની બુદ્ધિ બહેર મારી ગઈ છે, એટલે તેઓ આપનો ભાષિમા સમજી શક્યા નથી.’ આમ, ભક્તો, સંતો, સાધુજીનોને પણ નિંદાનો ભોગ તો બનવું જ પડે છે. સામાન્ય મનુષ્યો એમની ગતિવિધિને સમજી શકતા ન હોવાથી તેઓને વિશેષ ટીકાપાત્ર બનવું પડે છે, પરંતુ તેમને નિંદા કરનારાઓ પ્રત્યે કોઈ દ્રેષ્ટભાવ કે રોષ હોતો નથી. તેઓ પોતાના ધ્યેયમાં, ભક્તિમાં મસ્ત હોય છે, એટલે જ કહેવાયું છે કે,

“હાથી ચલે બાજાર મેં કુતે ભોકે હજાર,
સાધુ કો દુર્ભાવ નહીં નિંદે ચાહે સંસાર.”

સ્વામી વિવેકાનંદ જ્યારે રામકૃષ્ણ મિશનની સ્થાપના કરી અને શિવજીનથી જીવસેવાનાં કાર્યોનો

પ્રારંભ કર્યો ત્યારે સંન્યાસીઓને દર્દીઓની સેવા કરતા, હિસાબ-કિતાબ રાખતા જોઈને લોકો ખૂબ ટીકા કરતા. સ્વામી વિવેકાનંદ પોતાના બે શિષ્યો સ્વામી કલ્યાણાનંદજી અને સ્વામી નિશ્ચલાનંદજીને રોળીઓની સારવાર કરવા માટે હરિદ્વાર મોકલ્યા. રામકૃષ્ણ મિશનના સાધુઓને ત્યારે અન્ય સાધુઓ અને લોકો બંગી સાધુ કહીને બોલાવતા અને તેમને સાધુજીમાતથી અલગ જ સમજતા. ધીરે ધીરે આ સેવાની મહેક પ્રસરવા લાગી. લોકો સેવાનું મૂલ્ય સમજ્યા અને હવે તો અન્ય સાધુ અને સંન્યાસીઓ પણ સેવા કાર્યમાં લાગી ગયા છે. સ્વામી વિવેકાનંદ કહ્યું હતું કે દરેક મહાન કાર્યને ત્રણ અવસ્થાઓમાંથી પસાર થવું પડે છે. વિરોધ, ઉપેક્ષા અને સ્વીકાર. કોઈપણ વ્યક્તિ જ્યારે દઢસંકલ્ય થઈ કાંતિકારી પરિવર્તન લાવવાવાળા શુલ્ક કાર્યનો પ્રારંભ કરે છે, ત્યારે નિંદાનો વંટોળ આવવાનો જ છે. તેણે બાધાદુરીપૂર્વક પ્રશાંત ચિત્તે આમાંથી પસાર થવું પડશે. એટલે જ કહ્યું છે, ‘હરિનો મારગ છે શૂરાનો, નહિ કાયરનું કામ જોને.’ સત્યના માર્ગ જનાર સહુ કોઈને તેના જીવનકાળ દરમિયાન લોકનિંદાનો ભોગ તો બનવું જ પડે છે.

એટલા માટે જ્યારે કોઈ આપણી નિંદા કરે ત્યારે આપણો આટલું જરૂર કરીએ.

૧. શાંત ચિત્તથી જરા પણ મગજની સમતુલ્ય ગુમાવ્યા વગર બધું સાંભળીએ. ભાવનામાં તણાયા વગર બુદ્ધિપૂર્વક વિચાર કરીએ.

૨. અન્ય કોઈએ કરેલી આપણી નિંદાની વાત જ્યારે આપણા સુધી આવે ત્યારે તે બદલાઈ તો નથી ગઈને તેની ખાતરી કરી લઈએ કેમ કે ઘણા લોકોને મીહુમરાયું ભભરાવીને બોલવાની ટેવ હોય છે તો વળી કેટલાક લોકોને બે પક્ષોની નિંદાની વાતો એકબીજાને કહીને જઘડો કરાવવાની ટેવ હોય છે.

૩. સત્ય હકીકત જાણ્યા પછી તેનું પૃથક્કરણ કરીએ કે તેણે આ નિંદા શા માટે કરી? પ્રત્યક્ષ, પરોક્ષ કે

આંશિકરૂપે જો એના માટે આપણો કારણભૂત હોઈએ તો તુરેત જ આપણો દોષ સ્વીકારીને નિદક પાસે ક્ષમા પ્રાર્થિએ. આથી જે લોકો આપણા કલ્યાણ માટે નિદા કરે છે (જોકે તેની સંખ્યા જૂજ હોય છે !) તેમની કૃપાદાસ્થિ આપણા ઉપર વધુ રહેશે અને જેઓ ઈર્ષા અથવા અન્ય કારણોથી નિદા કરવા પ્રેરાયા હશે તેમનો જુસ્સો પક્ષ ક્ષમા માગવાથી ધીમો પડી જશે.

૪. જો નિર્મભ આત્મવિશ્લેષણ પછી એમ લાગે કે આપણો પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ કોઈ દોષ નથી, વિના કારણે જ નિદક નિદા કરી છે તો સમજવું કે નિદક ઈર્ષા, રાગદ્રોષ વગેરે માનસિક રોગોથી પીડાય છે તો આવા દર્દી પ્રત્યે દ્યાભાવ ભાવ રાખીએ અને તેનો રોગ મટે તે માટે ગ્રાર્થના કરીએ.

૫. નિદક પ્રત્યે આપણો કૃતજ્ઞતાની ભાવના રાખીએ. તેઓ આપણા શુદ્ધ અહંકને લુંસાવીને આધ્યાત્મિક સાધનામાં સહાયરૂપ થઈ રહ્યા છે. વળી, અજ્ઞાણતાં પણ તેઓ પોતાનું પુષ્ય આપણા ખાતામાં અને આપણું પાપ એમના ખાતામાં જમા કરાવી રહ્યા છે.

૬. ‘સત્યમેવ જ્યતે’ અને ‘કરે તેવું પામે’. આ સિદ્ધાંતોમાં વિશ્વાસ રાખી ધીરજપૂર્વક નિદા સહન કરીએ અને ક્રિયા-પ્રત્યક્ષયાના વિષયકમાંથી બચવાનો પ્રયત્ન કરીએ.

૭. ‘ગામને મોઢે ગરણું ન બંધાય’ એ ઉક્તિને ધ્યાનમાં રાખીને નિદાથી વિચલિત થયા વગર મક્કમપણે સત્યના માર્ગ આગળ ધૂપીએ.

અંતમાં કબીરજીની આ વાણીને અનુસરીને નિદકોને આપણી પાસે રાખીને આપણા સ્વભાવને નિર્ભળ બનાવીએ.

“નિદક નિયરે રાખિએ, આંગન કુટિ છવાય,
બિન પાની સાખુન બિના, નિર્મલ કરે સુભાય”

આ રીતે નિદાથી અશાંત બનવા કરતાં નિદા આપણને હંમેશાં સજાગ રાખે છે. શુદ્ધ અને નિર્ભળ બનાવે છે, આપણા સંકલ્પને વધારે દઢ બનાવે છે. એ ભાવના મનમાં દઢ કરવાથી પછી નિદા ક્યારેય વિશુદ્ધ કરી શકશે નહીં.

□ ‘આધુનિક માનવ શાંતિની શોધમાં’માંથી સાભાર

(સત્ય પાના નં. ૩૦ ઉપરથી ચાલુ)

ત્યારે તેને પુનઃ જાહેર કરવા સંતોની જરૂર છે. ગુરુભગવાન સ્વામી શ્રી ચિદાનંદજી મહારાજ કહેતા - ‘જગતને સમજવા માટે આપણો સૌપ્રથમ આપણી જીતને જીણવી પડશે. જગતને બદલતાં પહેલાં પ્રથમ પોતાને બદલીએ. સદાચાર અને જ્ઞાન સત્યથી અલગ નથી. જે સારું છે અને ભલું છે - તે સત્ય છે’.

જિસસ કાઈસ્ટે કહું છે : ‘હું સત્યને આચરણમાં મૂકવા આવ્યો છું, નહિકે તેનો નાશ કરવા.’

કંસ્યુશિયસે કહું : ‘હું સત્યનો સંદેશવાહક છું. માનવ-નીતિશાસ્ત્ર અને સદાચાર યુગો પહેલાં ફેલાયાં હતાં તેને પુનઃ ફેલાવવા આવ્યો છું.’

બુદ્ધ અને મહાવીરે કહું : ‘તેઓ માત્ર પુરાતન આર્થિકને ફરી એક વાર શીખવવા તેમજ પુરાતન સત્યને

સમજાવવા આવ્યા છે.’

સત્ય કાલાતીત છે, જે કાલે સત્ય હતું, તે આજે પણ સત્ય છે અને આવતી કાલે પણ સત્ય જ રહેશે. સત્ય જ પરમાત્મા છે, બ્રહ્મ છે. સત્યનું જ્ઞાન અનંત બ્રહ્મ. સત્ય તરફ ચાલનાર સર્વશક્તિમાન પ્રલુની નજીક છે. માટે જ શાખો ઘોખણા કરે છે - ‘સત્ય બોલો’. સત્યનો જ જ્ય થાય છે, અસત્યનો ક્યારેય નહિ. માટે હંમેશાં સત્ય બોલો, પ્રિય બોલો, અપ્રિય સત્ય બોલો નહિ, પ્રિય અસત્ય પણ બોલો નહિ. આપણે સત્ય, પ્રેમ અને પવિત્રતાનાં આદર્શ સાથે જીવન જીવીએ અને ગુરુદેવને પ્રાર્થના કરીએ કે -

‘સત્યના અમ શોધકોને સમીર સાનુક્ષણ હો.
સરિતનાં સદિલો પુનિતાં જીવન અમ પાવન કરો.’

શિવાનંદ કથામૃત

【ગુરુદેવ સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજને આનંદ કુટીર હથીકેશમાં મળવા માટે અનેક આગંતુકો, મુલાકાતીઓ અને ભક્તો આવતા. તેઓ ગુરુદેવને વિવિધ વિષયો પર અનેક પ્રકારના પ્રશ્નો પૂછ્યા. ગુરુદેવ તેનો યોગ્ય જવાબ આપતા. આ પ્રશ્નો તથા તેના જવાબ ગુરુદેવની સાથે રહેતા સંચારી શિષ્યો ચીવટપૂર્વક નોંધી હેતા. આ નોંધ એવી શિવાનંદ કથામૃત. તેમાં વધી વ્યક્તિઓનો ફણો છે. મુખ્ય ફણો સ્વામી વંકટેશાનંદજીનો છે. આ ઉપરાંત સ્વામી શિવાનંદ દ્વારાનંદજી, સ્વામી જીતનાનંદજી, સ્વામી સત્યાનંદજી, સ્વામી ગુરુધેરજાનંદજી, સ્વામી પરમાનંદજી તથા બીજાઓનો સેવા આપી હતી.]

આહારમાં ભિતવ્યય

શ્રી કે. એસ. વેંકટરામાણિને જો તેઓ બ્રાહ્મી-બુટી લેતો તેમને કંઈ લાલ થાય કે કેમ તે જાણવું હતું.

“હા, તે ખૂબ લાલદાયક છે. આગલી રાત્રે બદામને પાણીમાં પલાણી રાખો, પછી તેની છાલ કાપી પછી વાટી તેની લાલી બનાવો અને તેને સવારમાં બ્રાહ્મી-બુટી સાથે લો. શરબત બનાવો અને તેને સવારના કોઝી સાથે લો.”

“સ્વામીજી, હું તેને ફક્ત કોઝીના બદલે લેવા માગું છું, મારે કોઝી છોડી જ દેવી છે.”

“ના, ના, તમારે કોઝીને છોડવાની જરૂર નથી..” તમારા જેવા મગજનું કામ કરનારા માટે તે જરૂરી છે. જે લોકો દરરોજ ગેલન કોઝી પીએ છે તેના માટે જ તેનો પ્રતિબંધ છે. હંમેશાં સદા કંડક ભિતાઢારી બનો, પછી તમે જે કંઈ આહાર લેશો તે સાત્ત્વિક બની જશો.

તપોભૂમિ

શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ શાસ્ત્રીગલ અને તેમનાં બહેન ઔફિસમાં આવ્યાં અને ગુરુદેવને નમીને પ્રશ્નામ કર્યા. ગુરુદેવ પ્રથમ તેમના સ્વાસ્થ્ય અને સુખાકારી વિષે પૂછ્યી સવારની કોઝી અને લંચ માટે પૂછ્યું અને બોલ્યા: “આજે ગરમ પાણીથી સ્નાન કરજો. આજે ઠંડક વધુ છે અને વાદળાં પણ છે.”

સિદ્ધ કરતાં; શ્રી લક્ષ્મી અભલે કહ્યું : “સ્વામીજી, અમને ગંગાના કિનારા પર ગરમ પાણી મળી શકે ? પણ ગંગાનું પાણી ખરેખર ખૂબ હું છે, નહિતર અમે સામાન્ય રીતે દક્ષિણમાં કરીએ છીએ તેમ સવારમાં વહેલાં સ્નાન કરી લીધું હોત.”

“તે જુદી વાત છે, ઉત્તરાખંડ તપોભૂમિ છે. જે

અહીં રહે છે તેને દક્ષિણા આચાર પાળવાના હોતા નથી. અહીંનું જીવન જ તપમય અને આત્મશુદ્ધિકારક છે. સમગ્ર વાતાવરણ જ આપણાને આધ્યાત્મિક જ્ઞાનગંગામાં સ્નાન કરાવે છે.”

અને થોડાક વિરામ પછી થોડુંક વિનોદમાં ગુરુદેવ ઉભેદું: “શું તમે જાણો છો કે જ્યારે શુકુદેવ હિમાલયના જંગલમાં ફરતો હતો ત્યારે તેણે તેનું મો પણ સાફ કર્યું ન હતું. જ્યારે તે દિલ્હી પદ્ધોઓ ત્યારે જ તેણે ટૂથપાઉડરનું પેકેટ ખરીદ્યું?”

આજુબાજુ બધે હાસ્ય પ્રસરી ગયું.
આચીનવિષિ

યુનિવર્સિટીનો સવારનો વર્ગ પૂરો થયો હતો.

ગુરુદેવ પૂછ્યું: “આત્મારામજી, તમે આ પ્રવચનોની નોંધ રાખો છો?”

“ના, સ્વામીજી.”

“જુઓ, આ તમારી લૂલ છે. જ્ઞાન મેળવવું એ એવી કોઈ સહેલી વાત નથી. ચિદાનંદ સ્વામીજી, શિવનારાયણજી અને બીજાઓએ કેટલા બધા અદ્ભુત મુદ્દા આચ્યા છે. ઋષિઓએ ધર્મશાસ્ત્ર માટે નિવિધ વિષિ - શ્રવણ, મનન અને નિહિધ્યાસન - સૂચય્યો છે. જો તમે એક વિષયનું એક મિનિટ શ્રવણ કરો તો તેનું દસ મિનિટ માટે મનન કરવું જોઈએ અને પછી સો મિનિટ તેનું ધ્યાન કરવું જોઈએ. વખત જતાં તે વિચારો તમારા થઈ જશે. આવી વાતચીત ચાલતી હોય ત્યારે ફક્ત માથું હલાવવાનો કોઈ અર્થ નથી. બીજું, જ્યારે તેમને અહીં રજૂ કરવામાં આવે છે તે નોંધી લેવાની ટેવ પડશે ત્યારે તમે વધુ ધ્યાનપૂર્વક પ્રવચન સાંભળતા થશો, નહિતર તો પછી પ્રવચન દરમિયાન જોકાં ખાવાની વૃત્તિ થશે.”

“આજે પણ હું વિદ્યાર્થી છું. અહીં કરવામાં આવતાં બધાં પ્રવચનો હું ધ્યાનપૂર્વક સાંભળું છું, પછી હું મારા રૂમમાં જાઉ છું, વિષય પર વિચારણા કરું છું અને મારા લેખો લખું છું.”

બીજાઓ તરફ ફરીને ગુરુદેવ કહું: “આત્મારામજુ પણ સવારના વર્ગમાં પ્રવચન આપશે. બીજા દિવસે તમે તેમની અદ્ભુત કામગીરી ‘ડોક્ટરની પરેડમાં જોઈ?’ તે વિનોદથી ભરેલી અને લોકોને હસાવતી પરેડ હતી. તેમની બુદ્ધિ તેજસ્વી છે અને જે કાર્ય હાથમાં લે તેને પૂરા ખંતથી તે પૂરું ન થાય ત્યાં સુધી વળગી રહે છે.”

“દરેક પ્રવચન કરવું જોઈએ. હવે ડેશવજુ વેદાંત પર બોલશે. વિષ્ણુ સ્વામીજી આસનો અને હઠયોગ પર બોલશે. અહીં હાજર રહેલા દરેકમાં બધી જ શક્તિઓ છુપાયેલી પડી છે. તમારે બધાંએ આ છુપાયેલી શક્તિઓને બહાર લાવવાનો અને વિકસાવવાનો પ્રયત્ન કરવાનો છે. આ આશ્રમમાં તે માટેનો પૂરેપૂરો અવકાશ છે.”

“બાળન સ્વામીજી, તમને બધા જ યોગોની સર્વગ્રાહી સમજ હોવી જોઈએ. શિવરાત્રિ પછી જ્યારે તમે પરિચાજકનું જીવન જીવવાનો પ્રથમ પ્રયત્ન કરવા માટે પરિભ્રમણમાં જાઓ ત્યારે તમે કોઈ સીધો પ્રચાર ન કરો છતાં તમે તમારા તરફ આવતા લોકોને તમને વિવિધ પ્રશ્નો પૂછુંતા રોકી ન શકો.”

“તમને કોઈ ભક્તિ વિષે જ્ઞાવવા કહેશે તો બીજાને વળી વેદાંતની સમજની જરૂર હશે. ત્રીજો વળી તમને ઉપનિષદ્દો વિષે પૂછુશે. તમે આ વ્યક્તિગત વાતાવાપને નિવારી શકો નહિ અને આ પણ મંચ પર આપેલાં પ્રવચન જેટલાં જ મહત્વનાં હશે. હવેથી તમે જ્યાં સુધી મહાન યાત્રા માટે આશ્રમ છોડો. નહિ ત્યાં સુધી યુનિવર્સિટીના વિવિધ બધાં જ ભાગો તમારા કબજામાં રહેશે. અદ્યા કલાકનો વાતાવાપ ગોઠવી શકાય. કેટલાંક પુસ્તકો વાંચો, વિષય વિષે દસ મિનિટ શાંતિથી બેસો અને વિચારો, મુદ્દાની નોંધ કરો અને પછી પ્રવચન

આપો. તે ખૂબ સહેલું બની જશે.”

“ડેશવજુ, વિષ્ણુ સ્વામીજી અને દશરથજી બધાંએ પ્રવચન આપવાની તાલીમ લેવી જોઈએ. જ્યારે તમે પ્રવચન આપો ત્યારે પ્રવચનનો દરેક શબ્દ સંભળાવો જોઈએ. સ્વર સ્પષ્ટ અને અસરકારક હોવો જોઈએ. દરેક જ્ઞાને દરેક શબ્દ સંભળાવો જોઈએ. તો જ તે શ્રોતાઓ પર જરૂરી અસર ઉત્પન્ન કરી શકશે.”

“મારા પુસ્તક ‘Inspiring Songs - પ્રોત્સાહક ગીતો’માંથી અંગ્રેજ ગીતો મોઢે કરો. ‘હરે રામ’ રાગના એક જ ગીતમાં કેટલા બધા વિચારો ભેગા કર્યા છે, તમે પ્રવચન ન આપો અને ફક્ત આ એક ગીત જ ગાશો તો પણ લોકોના રોમાંચ ખડાં થઈ જશે. ગીતા, ઉપનિષદ્દો, ભાગવત, બ્રહ્મસૂત્રો અને રામાયણનો અભ્યાસ કરો અને તેમાં રહેલા વિચારોને આત્મસાદ્ધ કરો. આ બધાં પુસ્તકોના તમે પારંગત હોવા જોઈએ.”

આધ્યાત્મિક સંસ્કારો

સવારના વર્ગમાં ચિદાનંદજીનું રાજ્યોગ પર પ્રવચન હતું. ગુરુદેવને લાગ્યું કે મુલાકાતીઓને પણ પ્રવચન સાંભળવાનો લાભ મળાવો જોઈએ. તેમણે વિષ્ણુ સ્વામીજીને મુલાકાતીઓને બોલાવવા મોકલ્યા.

શ્રી સ્થાનુ સુબ્રમણ્યમ્ આયર ટેકરી ઊતર્યા પછી ગંગાકિનારે રહેતા હતા છતાં તેઓ ભજનહોલમાં તરત જ પ્રવચન સાંભળવા આવી ગયા, પણ હોલની પાસે જ રહેતા શ્રી આર. એન. તેમને બોલાવવા છતાં આવ્યા નહિ.

આવી વિશિષ્ટ વર્તણૂક પર ટીકા કરતાં ગુરુદેવ કહું: “માણસ જે સંસ્કારો સાથે જન્મ્યો હોય છે તે પ્રમાણે તે વર્તે છે. ખરાબ સંસ્કારોવાળો માણસ સારા સંસ્કારવાળા માણસ જેટલા આનંદથી સત્તસંગને માણી શકશે નહિ. આધ્યાત્મિક સંસ્કારોવાળો ભક્ત સત્તસંગ માટે તરસ્યો હશે અને જ્યાં તે થતાં હશે ત્યાં દીરી જશે, પણ જેનામાં આવા સંસ્કાર નથી તે પાસેના ઘેર સત્તસંગ હશે તો પણ તેને ટાળવા પ્રયત્ન કરશે.”

આ સદ્ગુરુજીનો લાંબા સમયની અને મુશ્કેલ

સાધનાથી આવે છે. ઘણાં જનમોના ધૈર્યભર્યા પ્રયત્નો પછી મનુષ્ય એક દિવ્ય ગુણનો પૂરેપૂરો વિકાસ કરી શકે છે. આર. એન. અહીં છે તે જ બતાવે છે કે તેનામાં કેટલાક સારા સંસ્કારો છે. વખત જતાં તે વધુ પક્કવ બનતાં તે પણ સત્તસંગમાં આનંદ લેતો થશે.

આચાર્યજીનો જન્મદિન

આશ્રમની પાસે આવેલી સંસ્થા શ્રી દર્શન મહાવિદ્યાલયના સ્થાપક શ્રી રાધવાચાર્યજીનો ૮૭મો જન્મદિન હતો. ગુરુદેવને આમંત્રજ્ઞ હોવાથી તેઓ ફળ અને બીજી ભેટો લઈ વિદ્યાલય ગયા.

જેવા તેઓ સ્થળ નજીક પહોંચ્યા કે શ્રી રાધવાચાર્યજી, શ્રી વિષ્ણુ દત્ત શાસ્ત્રીજી અને બીજા લોકો તેમના સત્કાર માટે ઉત્તાવથી આવી ગયા. તે જોઈને ગુરુદેવે કહ્યું: “મહારાજ, તરસી લેશો નહિ. હું તમારો જ છું એટલે આ માન બિનજરૂરી છે.”

પછી ગુરુદેવે ઉત્સાહપ્રેરક ભાષણ આપ્યું. શ્રી રાધવાચાર્યજીની તેમજો સંસ્કૃતના જ્ઞાનના અને દર્શનના જ્ઞાનના પ્રસારજ્ઞ માટે આપેલી તેમની સેવાઓનો લંબાણપૂર્વક ઉલ્લેખ કર્યો. પછી તેમને લાગ્યું કે તેમના શિષ્યોએ આ કાર્યમાં જોડાઈ તેમની ટૂંકી જીવન-રૂપરેખા આપવી જોઈએ.

“હવે શ્રી આચાર્યજી રાધવાચાર્યજીના શિષ્યોએ આ કાર્ય કરવાનું સ્વીકારવું જોઈએ. જ્યાં ઈચ્છા હશે ત્યાં માર્ગ આપોઆપ મળી આવશે. તમારે બધાંએ એકદમ આવિષે વિચારણા કરી કાર્ય શરૂ કરી દેવું જોઈએ.”

ગુરુદેવે ત્યાર પછી સભામાં પોતાનું ‘રામ’ સંકીર્તન કર્યું તેમજો તેમનું ‘રામ’ કીર્તન કેટલીક બાબતોમાં ‘ઓમ્’ કીર્તન કરતાં કેવી રીતે ચઢી જાય છે તે બતાવ્યું.

‘ઓમ્’ નિર્ગુણ છે અને ‘રામ’ સગુણ છે. ‘રામ’નું ઉચ્ચારણ કરો. તે વધુ પ્રોત્સાહક લાગશે. તમે ભાવ સમાધિમાં જલદી આવી જશો. તે તમને શાંતિ અને આનંદ બનશે.”

પછી ગુરુદેવે તેમને મોટેથી રામ જપ કીર્તન

શીખવ્યું. “તે આદ્ધિતીય છે. તમારે જલદીથી ‘રામ, રામ, રામ’ એમ મોટેથી રટણ કરવાનું છે. જ્યારે તમારે અનિષ્ટ વિચારોને આવતા અટકાવવા હોય ત્યારે ખૂબ અસરકારક છે. તમને ખૂબ જલદીથી શાંતિ મળે છે. એટલું જ નહિ, પણ જલદીથી ‘રામ’નું રટણ કરવાથી આપમેળે શ્વાસ ધીમા પડી જાય છે અને તેનાથી લાંબા ગાળે વિચારોને શાંત કરવામાં ઉપયોગી બને છે.”

તે શક્તિશાળી સ્વરૂપની કસરત પણ છે, તે ખૂબ લગાડે છે. તમે તમારા આહારને યોગ્ય રીતે પચાવી શકો છો. આ બધી બાબતમાં સર્વલક્ષી કસરત આપણાને તથા આચાર્યજીના બધા શિષ્યોને ખૂબ અનુકૂળ આવશે.”

પછી ગુરુદેવે જોયું કે એક ખૂશામાં પુસ્તકોનો ઢગલો પડ્યો હતો. તેમજો એક આશ્રમવાસી શિષ્યને તે બતાવી કહ્યું: “આ બધાં પુસ્તકો યોગ્ય રીતે ગોઠવાયેલાં રાખો. તે ખૂબ મૂલ્યવાન છે. તે આપણા જીવન કરતાં પણ વધુ મૂલ્યવાન છે. તેમને સારા કાગળનાં પૂંડાં ચઢાવી દી અને સહીસલામત સ્થળ પર વચ્ચેસ્થિત રાખો. હું કેશવજીને તમારા આ કામમાં મદદ કરવા કહીશ.”

જપ યોગસાધના

એક મુલાકાતીને પુરશ્વરણ કરીએ ત્યારે પાળવાના નિયમો જાણવા હતા. તેને ‘પંચાક્ષર’નું પુરશ્વરણ કરવું હતું. ગુરુદેવે તેને જરૂરી મુદ્દાઓ સમજાવ્યા.

“સ્વામીજી, હું દરરોજ આટલો લાંબો સમય આપી શકીશકે કેમ તેની મને શંકા છે.”

“કંઈ વાંધો નહિ. જપ સવારમાં બે કલાક અને સાંજનો સત્તસંગ શુમાવવો નહિ. તમારા આસન પર બેસો, અને ભગવાનની પ્રાર્થના કરો અને પછી તમારા જપ શરૂ કરો. ધીમેથી મંત્રનું રટણ કરો. પહેલા દિવસે તમારી પાસે ઘડિયાળ રાખો અને તમારા મંત્રના રટણના દરને નોંધી લો. પછી તમારે માળા ગણવાનું છોડી દેવું.”

(અનુસંધાન પાન નં. - ૬)

અમૃતપુણી-૨૩

- શ્રીમતી રાજલક્ષ્મી દેશપાંડે

[અમૃતપુણીના અંશો પૂજયત્રી ગુરુદેવ શ્રીમતુ સ્વામી ચિદાનંદજી મહારાજ સમજી લોનાવલા-ખંડાવા અને દહેરાદૂનમાં વાંચવામાં આવેલા. મૂળ મરાઈ લેખન અને પછી હિન્દી ભાષાંતર શ્રીમતી રાજલક્ષ્મી દેશપાંડેને કર્મ છે. તેમની અનુમતિથી આ ગુજરાતી ભાષાંતર ડિ.જી.ના ગુરુભક્ત સાધકોની સેવાર્થે પ્રસ્તુત કરવાનો આનંદ છે. - સંપાદક]

સ્વામી કૃષ્ણાનંદજીનું મહાપ્રયાણ અને સ્વકીય પ્રયાણનાં ઓધાણ

એ જ દિવસોમાં દિવ્ય જીવન સંધના મહામંત્રી શ્રીમતુ સ્વામી કૃષ્ણાનંદજીનું સ્વાસ્થ્ય પણ બહુ સારું રહેતું ન હતું. તેમણે તેમના જનરલ સેકેટરીપદેશી રાજીનામું આપ્યું. તેમની નાદુરસ્ત તબિયતને જોઈને તેમનું રાજીનામું સ્વીકારવા સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય ન હતો. સ્વામી જીવનમુક્તાનંદજીને તે સેવાનો ભાર સૌંપવામાં આવ્યો. આશ્રમમાં પૂર્વવત્તુ વ્યવસ્થા ચાલતી રહી.

સાધારણ દિનિએ ચિદાનંદ સ્વામી એટલે સાક્ષાત્ ચૈતન્યનું પ્રતીક. દેહમાં રહેતા હોવા છતાં તેઓની અવસ્થા વિદેહીની હતી. તેમની ઈચ્છાશક્તિને પરબ્રહ્મના સત્તસંકલ્પનું બળ હતું. પરંતુ હવે તેમને પણ શરીરના થાકનો અનુભવ થવા લાગ્યો. એસી વર્ષના આયુષ્ય પછી તથીબી સારવારની વારંવાર આવશ્યકતા જગ્યાવા લાગી. તેમના શરીરમાં આવશ્યક શાલ્ય ચિકિત્સાઓ પણ કરવામાં આવી. સ્વામીજીએ મનમાં કંઈક ગંભીર વિચાર કર્યો અને વિશ્વભરના સાધકોને સંબોધીને એક પત્ર લખ્યો. આ પત્રમાં લખ્યું કે હવે તેઓ જનસંપર્કથી દૂર રહેશે. તેમણે વ્યક્તિગત મુલાકાતો બંધ કરી. મંત્રદીક્ષા આપવાનું બંધ કર્યું. સ્વામીજીના અવાજમાં ટેપ કરાયેલા મંત્રો અને સૂચનાઓ દ્વારા મંત્રદીક્ષા આપવામાં આવી. હવે તેઓ વર્ષમાં બે-ચાર વખત વિશેષ ઉત્સવોમાં જ ઉપસ્થિત રહેવા લાગ્યા. આશ્રમના અધ્યક્ષપદના કામને પણ તેમણે સીમિત કરી નાખ્યું. દૂર ઉત્તરકાશી જઈ એકાંતમાં રહેવા લાગ્યા. તેમનું સન્યસ્ત જીવન વધુ નિવૃત્ત થઈ ગયું. શિષ્યોના મનમાં એક બેચેની વધવા લાગી. શું સ્વામીજી તેમનાથી

દૂર જઈ રહ્યા હતા?

જ ના.

એક ગુરુ પોતાના શિષ્યથી કદીયે દૂર થઈ શકતો નથી. જો શિષ્ય વાસનાથી મુક્ત ન થાય તો તેણે વારંવાર જન્મ લેવો પડે છે. પરંતુ તેના સૂક્ષ્મ દેહમાં સ્થિત ગુરુ તેના પ્રત્યેક જન્મમાં ભાવરૂપે તેની સાથે જ રહે છે. જ્યાં સુધી શિષ્ય મુક્ત નથી થતો, ગુરુ તેની સાથે જ રહે છે. માતા તો તેના પુત્રની ચિંતા એક જન્મ પૂરતી જ કરે છે, પરંતુ ગુરુ તો તેની જીવનનોકાને લવસાગર પાર કરાવે જ છે. એવા પરમ દયાળું ગુરુ પોતાના શિષ્યોથી દૂર કેવી રીતે થઈ શકે? છતાં હવે સ્વામીજીને મળવાનું, તેમના દર્શન કરવાનું દુષ્કર થતું ગયું. સ્વામીજીનું વગર આશ્રમ સૂનો થતો ગયો.

બસ, હવે ઓડિસામાં દિવ્ય જીવન સંધનનું બીજું વૈજ્ઞાનિક સંમેલન થવાનું હતું. તેમાં ફરીથી જાહેરમાં સ્વામીજીના દર્શન થશે.

ઓડિસામાં દિવ્ય જીવન સંધનની તૈયારી તડામાર ચાલતી હતી. સ્વામી ચિદાનંદજી સ્વયં આ સંમેલનમાં માર્ગદર્શન માટે એક મહિના પહેલાં આવીને રહ્યા હતા, તેથી સમજી શકાય કે કાર્યકર્તાઓનો ઉત્સાહ હર્ષોલ્લાસ ઉછાળા મારે જ.

અહીં આશ્રમમાં સમગ્ર દૈનિક પૂર્વ નિયોજિત કમ પ્રમાણે જ ચાલતી હતી. જેમ બધું સદ્ગુરુદેવના સમયમાં થતું તે જ પ્રમાણે આશ્રમ કાર્યનિરત હતો. બ્રાહ્મમુહૂર્તમાં સમાધિ મંદિરમાં પૂજા, નવ વાગ્યે સદ્ગુરુદેવના સમાધિ મંદિરમાં પૂજા, સવારે અગિયાર વાગ્યે અન્નપૂર્ણામાં ભોજન, બપોરે ચાર

વાગ્યે લાઈબ્રેરીમાં મહિલાઓ માટે માતૃસત્સંગ, સાંજે મંદિરોની આરતી, ગુરુદેવ કુટીરનો સત્સંગ, ગંગા આરતી અને રાત્રે ફરીથી સમાપ્તિમંડિરમાં સત્સંગ. બપોરની ચા અને સાયં ભોજન, હોસ્પિટલમાં સેવા.... વગેરે બધું જ પૂર્વવત્ત હતું. ઓરિસામાં રહેવા છતાં સ્વામીજી આશ્રમના કાર્યક્રમો અને ગતિવિધિઓ વિશે ધ્યાન રાખતા હતા. પૂજયપાદ શ્રીમત્ સ્વામી કૃષ્ણાનંદજી મહારાજના નાદુરસ્ત સ્વાસ્થ્ય સંબંધી તેઓ બહુ જ ચિંતિત હતા. હવે પડખું ફેરવવા માટે કે હાથ-પગ સીધા કરવા માટે પણ તેમને મદદની જરૂર પડતી હતી. તેમણે પણ હવે લોકોને મળવાનું બંધ કરી દીધું હતું.

છતાં કૃષ્ણાનંદજીના મનમાં ન હતી શરીરની ચિંતા કે ન હતી પોતાની વ્યાધિની ચિંતા. તેમજો તો તેમની રુગ્ઘાતાને સાક્ષીભાવથી સહન કરી. શારીરિક વ્યાધિ વચ્ચે પણ તેમનું મન ઈશ્વરના વિશ્વરૂપમાં જ નિહિત રહેતું અને તે સિવાય જો કોઈ વિચાર ઉપજતો તો તે એ જ કે માનવજીતનું ભવિષ્ય કેવું થશે? માનવ મનમાં જે વિકાર ઉપજે છે તેનું નિદાન શું?

સ્વામી ચિદાનંદજીને યાદ આવ્યું, કોઈ એક સામાન્ય લેખિકાને કૃષ્ણાનંદજીએ પૂછ્યું હતું...

‘જુઓ ધર્મના માટે જે કલેશ થઈ રહ્યો છે તે હવે સમગ્ર વિશ્વના અહંકારનો ગ્રસ્ન છે. અગેરિકાના પ્રેસિડેન્ટ બુશ અને ઓસામા બિન લાડેન વચ્ચેના સંઘર્ષનું પણ આ જ પ્રમુખ કારણ છે. બોલો, તમો આ સમસ્યાનું સમાધાન કેવી રીતે કરશો? આ ધાર્મિક કલેશના નિવારણ માટે તમારી પાસે શું ઉપાય છે? દુનિયામાં શાંતિ લાવવા માટે તમો શું વિચારો છો?’

તે મહિલા આ જટિલ પ્રશ્નોના શું જવાબ આપી શકે? જેણે પોતે જ પોતાના મનોવિકારો ઉપર કાબૂ ન મેળવ્યો હોય તે વિશ્વશાંતિની સલાહ કેવી રીતે આપી શકે? પરંતુ કંઈક જવાબ તો આપવો જરૂરી હતો અન્યથા સ્વામીજીનો અનાદર થઈ જાય. તે થોડું અકલાઈને બોલી... ‘હું મારાં લેખનમાં સર્વર્ધમલાવનો પ્રસાર કરું

શું.’

‘કંઈ થતું નથી. કંઈ જ નહીં. સૌના મનમાં હગલાબંધ પૂર્વગ્રહોની બ્રાંથિઓ પડેલી છે, પણ ભલે તે હિન્હુ, મુસ્લિમ કે પ્રિસ્ટી હોય, સૌને સૌના પૂર્વગ્રહો છે જ.’

‘આધ્યાત્મિકતાના આ અલૌકિક પથ પર મને ગુરુભાઈ પણ કેવા અલૌકિક મણ્યા છે’ સ્વામીજી વિચારી રહ્યા હતા.’

‘આ અધ્યાત્મપથે પણ કેવા સ્નેહસંબંધો છે. જેમને માયાનું બંધન તો નથી જ, પરંતુ લૌકિક મોહ કે પ્રેમથી પણ લિપ્સ નથી, છતાં આત્માનું આત્મા સાથે કંઈક તો અનુસંધાન છે જ.’

અને આ સંબંધ પણ કેવો? આ તો અતિનન્ત્વ છે. બંને ગુરુભાઈ હવે એવી સ્થિતિમાં છે, જ્યાં સમગ્ર વિશ્વ સાથે એકરૂપતા છે. તે અવસ્થામાં દેહનો અહેસાસ... દેહની સભાનતા તો નથી જ... પરંતુ મૃત્યુ સાથે પણ અલિપ્તતા! એક નિરામય શાંતિ. એક અવિનાશી આનંદ, એક કદીયે ન અંધકાર પામે તેવો પ્રકાશ. જે કદીયે મહિન ન થાય તેવું શાન. હવે બંને એકમેકને ચૈતન્યના રૂપમાં જ દેખે છે. આત્મસ્વરૂપને જાણે છે, માટે એકબીજાને આત્મસ્વરૂપ મળે છે, છતાં બંનેનાં શરીર તો બિન્ન છે. તેથી દ્વૈત અને અદ્વૈતનો એકસાથે અનુભવ કરે છે. આ એક અનોભી મૈત્રી છે. સ્વામીજી આમ વિચારતા જ હતા કે એક શિષ્યે આવીને સમાચાર આપ્યા કે...

...ગુરુદેવ!... સ્વામી કૃષ્ણાનંદજી બ્રહ્મલીન થઈ ગયા. ક્ષણાભર માટે સ્વામીજી સત્ય થઈ ગયા ત્યારે સ્વામીજી ઓડિસામાં હતા. તેમજો કહ્યું, ‘મને સ્વામીજીના સેવક સાથે વાત કરાવો.

સ્વામી કૃષ્ણાનંદજીના શિષ્યે કહ્યું,

‘(ચોવીસ નવેમ્બર) આજે સવારે સ્વામીજી પૂબ જ પ્રસન્નતાથી જાગ્યા. મને બોલાવીને કહ્યું, ‘સત્યકામ! ગુરુદેવ સ્વામી શિવાનંદજી આજે સવારે

સ્વર્ણમાં આવ્યા. મને કહ્યું, બસ બહુ થયું. હવે ચાલો. જો સાંભળો... આજે મારો છેલ્લો દિવસ છે.' આ સંદેશ બહુ સ્પષ્ટ હતો. તેઓ પણ ઘણી ઢઢતાથી કહી રહ્યા હતા.

મધ્યાહ્નન ભોજન પ્રેમથી કર્યું. ત્રણ વાગ્યે ફરીથી અલ્યાહાર કર્યો. સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજનું ગીતાજીનું પુસ્તક મારી આહમો અધ્યાય અક્ષરબ્લયોગ ખોલીને વાંચવા લાગ્યા. સવા ચાર વાગ્યે કહે, મને પથારીમાં સુવાડી દો. ગીતાજી હાથમાં જ હતાં. મને આશીર્વાદ આયા અને બસ... આંખો બંધ કરી લીધી. સાડા ચાર વાગ્યે તેઓ બ્રહ્મલીન થઈ ગયા. સત્યકામનો કંઠ રુંધાઈ ગયો હતો. સ્વામીજીએ પણ નેત્રો બંધ કર્યા; તેમની સામે દશ્ય ખડું થયું. સ્વામી કૃષ્ણાનંદજી શાંતિથી કેમ પોઢવા હશે!

'આપ તો સદા અમણમાં રહો છો; પરંતુ હું તો આશ્રમ છોડીને ક્યાંય જઈ શકતો જ નથી' આવું તેમણે વિનોદમાં કહેલું, પરંતુ બંને એકમેકના સ્વભાવને જાણતા હતા. ગુરુદેવના બે અલગ અલગ સ્વભાવના પુત્રો... અને સેવાનો પ્રકાર પણ તિમ્નન તિમ્નન... એક લોકસંગ્રહ માટે સતત અમણશરીલ... જ્યારે બીજી કર્તવ્ય કઠોર બુદ્ધિથી આશ્રમની વ્યવસ્થાની પૂરેપૂરી જવાબદારી સંભાળીને સ્થિત સ્થિર થઈને બેઠેલી વિભૂતિ. આજે સાઈ વરસમાં સ્વામી કૃષ્ણાનંદજીએ પ્રથમ વાર મહાયાત્રા દ્વારા આશ્રમમાંથી ગ્રયાણ કર્યું. સ્વામી શિવાનંદજીએ મનથી જ તેમની સ્મૃતિઓને પ્રશાસ કર્યા. બે વર્ષ પૂર્વે સ્વામી દેવાનંદજીને વિદ્યાય કર્યા હતા... અને હવે સ્વામી કૃષ્ણાનંદજીનું મહાપ્રયાણ... આંખો બંધ કરીને સ્વામીજીએ સાગર સમાન પોતાની ગંભીરતાને મનના વિરાટ માળખામાં સમેટી લીધી. સૂચનાઓનો દોર ચાલ્યો. વિશ્વનાથ મંદિરમાં વિશેષ પૂજાઓ પ્રારંભ થઈ. શ્રીમદ્ ભાગવત પાઠનો આરંભ થયો. અંદર નામસંકીર્તન શરૂ થયું. પચીસ તારીખના અભિજ્ઞત મુહૂર્તમાં સ્વામીજીની અંતિમયાત્રાનો પ્રારંભ થયો. સ્વામી કૃષ્ણાનંદજીના શરીરને ગંગાજીથી સ્નાન

કરાવવામાં આવ્યું. વૈદિક મંત્રોગ્યાર સાથે નૂતન વજ્ઞ ધારણ કરાવી, ગંધ લેપન ચંદન, ધૂપ દીપ કપૂર આરતી પુષ્પમાળાઓથી સુશોભિત તેમની પાલખીને ગંગાતટે લાવવામાં આવી. શિવાનંદ ધાટ સુધી પાલખી આવી ત્યારે સમગ્ર માર્ગ હરિકીર્તનની હેલી જામી. ઢોલ, મંજુરા અને કરતાલ તથા શંખધ્વનિ અને ધંટારવ વચ્ચે શોભા એવી થઈ હતી કે જાણે પરમાત્માની પાલખી આવતી હોય. ગંગાતટે ફરીથી પુરુષસૂક્ત અને નમકમ્ભૂ ચમક્કમ્ભૂ મંત્રો વડે ગંગાજી, દૂધ ઈત્યાદિ દ્રવ્યોથી અભિચિક્ત કર્યા બાદ સુશોભિત નૌકામાં તેમના પાર્શ્વિં દેહને લઈ જઈને હરિ ઊંના નાદ સાથે ગંગાનાં ઊંડા નીરમાં ગંગાની મધ્ય ધારામાં વિસર્જિત કરવામાં આવ્યો. વાતાવરણમાં એક સન્નાટો વ્યાપી ગયો હતો. વિરહનું દુઃખ હતું, છતાં અંતિમ દર્શનની કૃતાર્થતા પણ હતી... એક દિવ્ય અનુભવ હતો.

હણીકેશમાં સ્વામી કૃષ્ણાનંદજીનો દેહ ગંગાને અર્પણ થયો, અહીં શિદાનંદ વિહાર, ઓરિસામાં સ્વામીજી ગુરુદેવ અને કૃષ્ણાનંદજી વિશે વિચારતા હતા...

મનોભુદ્ધધહંકારચિતાનિ નાહં
ન ચ શ્રોત્રશ્લે ન ચ ધ્યાનનેત્રે ।
ન ચ વ્યોમભૂમિન તેજો ન વાયુ:
શિદાનંદરૂપ: શિવોઽહ્મ શિવોઽહ્મ ॥

સ્વયં જ્ઞાનરૂપ પ્રાપ્ત શિદાનંદજીને હવે આચિરંતન અનુભવ છે. સ્વામી કૃષ્ણાનંદ નામનું ગંગામાં અર્પણ થયેલું શરીર અને સ્વામી શિદાનંદ નામ ધારણ કરી અહીં ઓરિસામાં બેઠેલું શરીર આ બધું માયા જ છે. તે પણ સત્ય ન હતું. આ પણ સત્ય નથી. સત્ય છે એક વિશ્વવ્યાપી ચૈતન્ય... જેનું અસ્તિત્વ ચિરંતન છે. છતાં ચૈતન્યનો એક અંશ જે તે શરીરમાં રહેતો હતો તે હવે નિર્ગુણ થઈ ગયો અને એક અંશ હજુ આ શરીરમાં અનેક કર્તવ્ય કરવા માટે બંધાયેલો છે. ક્ષણભર માટે મનમાં એક સ્પંદન તો જગ્યું જ હતું. એટલામાં હવાનો

એક જપાટો આવ્યો, જાણે કે કૃષ્ણાનંદજી કેમ ન કહી રહ્યા હોય, ‘અરે ! બીજા લોકો તો વ્યાકુળ થાય તે સમજી શકાય તેમ છે, પણ સ્વામી ચિદાનંદજી તમો પણ ! અને સ્વામી ચિદાનંદજીના મનમાં શબ્દોની વજાજાર ચાલી...

અહું નિર્વિકલ્પો નિરાકાર રૂપો
વિભુવ્યાધિ સર્વત્ર સર્વન્દ્રિયાખામ્ર ।
સદા મે સમત્વં ન મુક્તિર્ન બન્યઃ
ચિદાનંદરૂપ : શિવોહહમ્ શિવોહહમ્ ॥

સોણ દિવસ સુધી આશ્રમમાં ખોડશી માટેની તૈયારીઓ ચાલી, હષ્ઠીકેશ-હરિદ્વારના વિશાળ સંત સમુદ્ધાયનો ભંડારો કરવામાં આવ્યો. સોણ વિશિષ્ટ

સંતોની વિશેષ પૂજા-અર્યના દાન-દક્ષિણા કરવામાં આવ્યાં. તમામ સંસ્કાર ખૂબ જ આદર અને સન્માન સાથે સમ્બન્ધન થયા.

ચિદાનંદજીએ ડિવાઈન લાઈફમાં સમગ્ર પ્રસંગનું શબ્દચિત્ર અદ્ભુત રીતે પ્રસ્તુત કર્યું, પરંતુ લેખની નીચે કે ઉપર લેખકનું નામ-પોતાનું નામ-ના લખ્યું, પરંતુ લેખકના શબ્દોમાં કૃષ્ણાનંદજી પ્રત્યે ભરેલા ઘાર અને આદરથી જ જણાઈ આવતું હતું કે આ લેખ ચિદાનંદજીએ જ લખ્યો છે.

□ ‘અમૃતપુત્ર’માંથી સાભાર

(મુક્તિપથ પાણા નં. ૧૧ ઉપરથી ચાલુ)

પ્રવર્તે કે ચાલુ રહે તેમ ઈચ્છતી નથી, પરંતુ કમનસીબે, અજ્ઞાન દુઃખકર ન હોવાથી માણસ તેને રહેવા દે છે અને તેથી જે તે દહેડે અકથ્ય દુઃખોનો અંત જ આવતો નથી.

આખો વેદાંત સિદ્ધાંત કહે છે કે માણસની ખોટી સમસ્યા અવિદ્યા, અજ્ઞાન છે. પરમ, પરિપૂર્ણ દિવ્યતાનો અંશ માનવ જીવત્મા છે. તે જે બધાં દુઃખો, બધાં તાપ-ત્રય, બધા કોયડાઓ, બધા ગુંગવાડાઓ ભોગવે છે તે બધાં અજ્ઞાનના કારણો છે. અજ્ઞાન જ જીવને ખોટી પસંદગી કરાવે છે અને તેથી આગળ જતાં પસ્તાવો કરવો પડે છે.

જ્ઞાન દ્વારા જ અંતિમ મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. ક્રોપનિષદ અજ્ઞાનાવસ્થાને નાનાં બાળકોની અલ્ય સમજજ્ઞ જેવી લાક્ષણિકતા ગણ્યાવે છે. આ સમજજ્ઞની અલ્યતાના કારણે લોકો દશ્ય જ ફક્ત વાસ્તવિક છે તેમ માને છે અને અદ્દયની વાસ્તવિકતાને માનવા કે સ્વીકારવા તૈયાર નથી થતા. તેથી જીવ દુઃખી થાય છે અને તેનું પુનઃ પુનઃ ફરતા જન્મ-મરણના ચક્કમાં ફસાવાનું ચાલુ રહે છે.

સભાનતા દ્વારા, ચિંતન કરીને, હુમેશ સત્સંગમાં રહીને માણસે પોતાની મૂર્ખાઈ સામે રક્ષણ

કરવું જોઈએ. તે કારણે સત્સંગને મોક્ષના એક દ્વાર તરીકે વખાણ્યો છે. કંબે કરીને જ્ઞાન તરફ પ્રગતિ કરવા ઉન્નતિકારક પ્રેરણાત્મક પુસ્તકોનો સંગ ધંધો મદદરૂપ થાય છે, માણસે સરળ ફંદ્યો, નમ અને સાંસું શીખવા તત્પર રહેવું જોઈએ.

આપણી પરિસ્થિતિ અલબત્ત ધણા અંશે પસંદગીની પરિસ્થિતિ છે. તમે શું બનો છો, તમારું જીવન તેની પરિસીમાંએ તમને કેટલે પહોંચાડે છે તે તમારી પસંદગી પર આધાર રાખે છે. આ વાત ગહન ચિંતન માગી લે છે, બહુ સ્પષ્ટ રીતે તેને જ્ઞાની લેવી પડશે અને મનમાં સતત ધારણ કરવી પડશે. આ સભાનતાપૂર્વકની સમજજ્ઞથી જીવો, ખરી પસંદગી કરો, આધ્યાત્મિક વર્તન રાખો અને ધન્યતાનો મુગટ ધારણ કરો.

ગુરુદેવના શ્રેષ્ઠ આશીર્વાદ તમને મળો. જે તમને દેશેક પગલે ખરી દિશામાં ઢોરી જઈ સાચા વિકલ્પોની પસંદગી તરફ લઈ જાય છે. આમ, સમજજ્ઞ, સતત સભાનતા અને સહિત વિવેકબુદ્ધિ સહ મક્કમપણે ધેય તરફ આગળ ધોપો!

□ ‘મુક્તિપથ’માંથી સાભાર

સત્ય

- શ્રીમતી રૂપા મજમુદાર

સંસ્કૃતમાં એક કથન છે : સત્યાત્ ઋતે ન કોઈપણ શ્રેષ્ઠો ધર્મ :

સત્યથી મોટો બીજો કોઈ ધર્મ નથી. ઈશ્વર સત્ય છે. સત્ય જ ઈશ્વર છે.

સત્યનું ફળ કેવું હોય છે તે વિશે છાંદોળ્ય ઉપનિષદમાં સત્યકામ-જીવાલાની વાતથી આપણે અજ્ઞાતા નથી જ. ગુરુકુણમાં રહી ગુરુ પાસે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની ઈચ્છા ધરાવતો પુત્ર સત્યકામ માતા જીવાલાને પોતાનું ગોત્ર પૂછે છે. માતા જીવાલા સત્ય સ્પષ્ટ કરતાં કહે છે, ‘હે પુત્ર ! યુવાનીમાં દાસી તરીકે સ્વચ્છંદે વિચરતાં હું તને પામી. માટે તારું ગોત્ર શું છે એ હું જ્ઞાનતી નથી. હું એટલું જ જ્ઞાન છું, તું સત્યકામ મારો પુત્ર છે અને હું જીવાલા તારી માતા છું.’ સત્યકામ ગૌતમગ્રંથિ પાસે આવી પોતાનું ગોત્ર પુછાતાં સત્ય પ્રસ્તુત કરે છે ત્યારે તેનું સરળ અને નિખાલસ ભાષણ સાંભળી. આચાર્ય ગૌતમ સમજી જ્ઞાય છે કે આવું સત્ય અને કપટરહિત બોલે તે બ્રહ્મજ્ઞા જ હોવો જોઈએ અને તેને જનોઈ આપે છે. અંતે ગુરુકુપણી તેને બ્રહ્મજ્ઞાન લાદ્યું, જે પ્રાપ્ત કર્યા પણી કોઈ જ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનું શેષ રહેતું નથી. માટે જ - સત્ય વિચારવું, સત્ય બોલવું, સત્ય આચરવું અને સત્ય જીવવું.

કલિયુગમાં સાંસારિક કાર્યોમાં, પ્રવૃત્તિઓમાં સત્યને વળગી રહેવું એ જ આધ્યાત્મિક શિસ્ત છે. આપણાં વિચાર વાણી અને વર્તનમાં એકરૂપતા આવે તો એ સત્યની જ ઉપાસના છે. જીવનમાં પારદર્શકતા આવે તો એ સત્યની જ સાધના છે. રાજી હરિશ્ચદ્રે સત્યનું આચરણ કર્યું. તે જીવનનાં સર્વ જોખમો સહિત સત્યને વળગી રહ્યા અને અમરત્વ, શાશ્વત આનંદ અને અમર કીર્તિ પામ્યા. તેઓ આજે પજા ‘સત્યવાદી રાજી હરિશ્ચદ્રે’ તરીકે આપણા હૃદયમાં જીવે છે. સત્યનો સાક્ષાત્કાર સત્ય બોલીને જ કરી શકાય. સાચો માણસ હંમેશાં ચિંતામુક્ત

હોય છે. તેનું મન શાંત હોય છે. સત્યનું પાલન કરવાથી તમામ પ્રકારના સદ્ગુણોનો વિકાસ થાય છે, જેમ વૃક્ષના મૂળમાં પાણી સીચવામાં આવે તો ડાળી-પાંદડાં આપોઆપ વિકસે છે. સંતો કહે છે - જો તમે બાર વર્ષ સુધી સત્ય બોલવાનું ત્રત પાળો તો તમને વાક્ષસિદ્ધિ મળે છે. પછી તમે જે કંઈ બોલો તે સત્ય તરીકે જ સ્વીકારાશે. સત્યપાલનથી વાણી પ્રભાવશાળી થાય છે.

માટેડીય પુરાણમાં ભગવાન સત્યનારાયણની કથા આવે છે. જે આપણે સૌ ખૂલ ભાવથી વાંચીએ- સાંભળીએ છીએ. પૂજ્ય સ્વામી શ્રી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજે અનું ગૂઢ રહસ્ય સમજાવતાં કલ્યાંકે - ‘સત્ય એ જ નારાયણ છે. નારાયણ એ જ સત્ય છે. જેમ શીરો બનાવવા માટે ત્રણ સામગ્રીની આવશ્યકતા છે - સોજી, ઘી અને ખાંડ. તે જ રીતે સમગ્ર જગત ત્રણ મસાલાનું બન્યું છે - સત્યગુણ, રજોગુણ અને તમોગુણ. કથામાં નિર્ધન બ્રાહ્મણ, કઠિયારો અને સાધુ વાણિયાની વાર્તા આવે છે જે અનુક્રમે સત્યગુણ, રજોગુણ અને તમોગુણના દર્શાંતો છે. પરંતુ કોઈપણ પ્રકૃતિની વ્યક્તિ અંતે તો સત્ય તરફ જ પ્રયાણ કરે છે.’

સદ્ગુરુદેવ સ્વામી શ્રી શિવાનંદજી મહારાજ કહેતા - ‘બ્રહ્માથી માંડી ઘાસનાં તશુખલાં સુધી પ્રત્યેક જાણો કે અજ્ઞાણો સત્ય તરફ ગતિ કરે છે. સલ્લાનતાનો અંશ, માનસિક શુદ્ધિનું પ્રમાણ અથવા સ્થિતિની સૂક્ષ્મતા અનુસાર તેમના ફળમાં ભેદ પડે છે. હવામાં ઊડતું દરેક પાંદડું, આપણામાંથી બહાર નીકળતો દરેક શાસ, ટૂંકમાં વૈભિક જીવનની દરેક ઘટના એ સત્ય પ્રતિ આગળ ભરવામાં આવેલ એક ઉગલા સમાન છે કારણ કે સત્ય એ બધાં પ્રાજ્ઞીઓનું શાશ્વત નિવાસસ્થાન છે.’

જગતમાં કાળે કરીને જ્ઞાનનો ક્ષય થઈ જાય છે

(અનુસંધાન પાન નં. - ૨૨)

વૃત્તાંત

- તા. ૧-૧૨-૨૦૧૯, અમદાવાદ : શિવાનંદ આશ્રમ અમદાવાદ ખાતે તા. ૨૮-૧૧-૨૦૧૯ના રોજ આરેબાયેલા ઉટેભા યોગાસન ગ્રાણાચામ ધ્યાન શિબિરની આજરોજ પૂર્ણાહૃતિ થઈ. શનિવારે ત્રીજી તારીખે સાંજે આશ્રમ પ્રાંગણમાં દાબડા ઉઝ્જીવિનો કાર્યક્રમ થયો. સૌ યોગસાધકો સપરિવાર-મિત્રમંડળ સાથે પદ્ધાર્યા સૌને આનંદ થયો.
- તા. ૧૦-૧૨-૨૦૧૯ : આજરોજ ગીતા જીયંતી માગશર સુદુર એકાદશી નિમિત્તે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ અને ગીતામાતાનું પૂજન-અર્થન-મસાદ આરતી વગેરે ધામધૂમથી થયાં. ફળતી લાયકે રૂ.૦૦ વાગ્યાથી રૂ.૩૦ વાગ્યા સુધી સામૂહિક ગીતા પારાપણ આશ્રમના પૂર્જાનીશ્રી કભવેશ મહારાજની નિશ્ચામાં થયું.
- તા. ૧૧-૧૨-૨૦૧૯ : મણિનગર (અમદાવાદ) પ્રજ્ઞપિતા બ્રહ્મકુમારી મણિનગર ખાતે બ્રહ્મકુમારોના ભારતવર્ષના અધ્યક્ષ શ્રી બ્રજમોહનલાલજી મહારાજની વિશેષ ઉપસ્થિતિ અને પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજની અધ્યક્ષતામાં ‘સત્યમેવ જ્યતે’ ગીતાના અનુસંધાનમાં એક પરિસંવાદ બ્રહ્મકુમારીઓના ગુજરાતના મુખ્ય મથક ‘માનસરોવર’ ખાતે આયોજાયો.
- સાંજે શ્રી રામકૃષ્ણ પ્રાર્થના મંદિરના વિશાળ પટાંગણામાં એક જીહેર કાર્યક્રમ પજ પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજના પ્રમુખપદ આયોજાયો. સાંજના કાર્યક્રમનો વિષય ‘અહિસા પરમો ધર્મ’ ગીતાના અનુસંધાનમાં હતો, તેમાં સમગ્ર ગુજરાતના અનેક સાધુસંતો ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.
- તા. ૧૫-૧૨-૨૦૧૯ : તા. ૧૫-૧૨-૨૦૧૯ થી ૩૦-૧૨-૨૦૧૯ સુધી શિવાનંદ આશ્રમના યોગશિક્ષકો માટે ‘રિફેશર’ કોર્સનું સંચાલન પૂજયશ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજાએ ક્રૂરુ. આ સમય દરમ્યાન ચાલતા પ્રારંભિક વર્ગનું સંચાલન કેવી રીતે કરવું તેની પજ કાર્યશાળા આ પંદર ડિવસ દરરોજ સાંજે રૂ.૩૦ થી ૮.૦૦ સુધી આયોજાઈ.
- તા. ૧૫-૧૨-૨૦૧૯, શ્રી કેદારેશ્વર મહાદેવ (દહેગામ) : દહેગામ શ્રી કેદારેશ્વર મહાદેવ ખાતે આજરોજ સવારે નવગ્રહ મૂર્તિસ્થાપના અને નવગ્રહ મહાયાગ પૂજય શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજના અતિશી વિશેષપદ થયો. સભાની અધ્યક્ષતા નિર્વાજ પીઠાધીશર આચાર્ય મહામંદળશર ૧૦૦૮ શ્રીમતુસ્વામી વિશેકાનંદજી મહારાજે કર્તી.
- તા. ૧૫-૧૨-૨૦૧૯, મણિનગર (અમદાવાદ) : મણિનગર અમદાવાદના શુભેચ્છક અને શ્રીગુરુ ભગવાન શ્રીમતુસ્વામી
- કાંકડિયા વિસ્તાર સ્થિત પવિત્ર વેદ નિકેતન ખાતે વાર્ષિક શ્રીમદ્ લાગવત કથાનું સમાપન પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજ દ્વારા થયું. વિશાળ સાધુ લોજન-ભડારા પછી આ શાનયજની પૂર્ણાહૃતિ થઈ.
- તા. ૧૮-૧૨-૨૦૧૯, અમદાવાદ : પી સમિત રીલાયન્સ સુપ, ન્યૂપોર્ક ડાયરેક્ટર શ્રી ‘સ્લીવ’ આશ્રમમાં પદ્ધાર્યા અને જાન્યુઆરી મહિનામાં તેમના અન્ય વિવિધ દેશોનાં વાસ્તુશાસ, જાપોનિથ અને આયુર્વેદ સંબંધી પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજની અધ્યક્ષતામાં પરિસંવાદ આયોજવા હેતુ વર્ચા કરી.
- તા. ૧૯-૧૨-૨૦૧૯, છારોડી (અમદાવાદ) : છારોડી, અમદાવાદ સ્થિત વિશ્વવિદ્યાત નિરમા યુનિવર્સિટીના વરિષ્ઠ પ્રાધ્યાપકો માટેના એક ‘ઓરિયેન્ટેશન’ કાર્યક્રમના પ્રથમ ડિવસે પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજનું વક્તવ્ય સાંજે રૂ.૪૦ થી રૂ.૬૦ સુધી આયોજાયું. આ પ્રસંગે પૂજય સ્વામીજીએ નીતિશાસ, ચારિત્ય અને જીવન ઉત્કર્ષ સંબંધી વિચારોની આપલે કરી.
- તા. ૨૨-૧૨-૨૦૧૯, મીરાપુર (અમદાવાદ) : અમદાવાદ મીરાપુર વિસ્તારમાં આવેલી સેન્ટ ગેવિયર્સ હાઇસ્ક્યુલ દ્વારા આયોજિત ચતુર્થ કિસમસ-નાતાલ કાર્નિવલ-શાંતિયાત્રાનો મંગલ પ્રારંભ પૂજય સ્વામીજીએ કરાયો. આ પ્રસંગે બોલતાં પૂજય સ્વામીજીએ કહ્યું, “કિસમસનું લોકકલ્યાણ, ભાઈયારા અને અધ્યાત્મપદનું જીવન હતું. આપણે ઊચ-નીચના લેદ ભૂલીને પરસ્પર એકમેકનું ગૌરવ અને સન્માન કરતાં શીખીએ તાંજ નાતાલ ઉજવણીની સાર્થકતા છે.
- તા. ૨૫-૧૨-૨૦૧૯, ઊંઝા : ઊંઝા કેળવણી મંડળ સંચાલિત વિદ્યા સંસ્થાનોના સુવર્ણ જીયંતી પર્વનો મહોત્સવ પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજના અધ્યક્ષસ્થાને થયો. આ પ્રસંગે આ વિદ્યા સંસ્થામાંથી છેલ્લાં ૫૦ વર્ષના ગાણયમાં ૨૭ પ્રશાસન અધિકારીઓ (IAS) થયા છે, તેમનું સૌનું બહુમાન પૂજય સ્વામીજીના વરદ્દ હક્કે થયું.
- તા. ૨૫-૧૨-૨૦૧૯, ધોળેશ્વર મહાદેવ (ગાંધીનગર) : નિરંજની અખાડાના ધોળેશ્વર મહાદેવ (ગાંધીનગર) ખાતે આયોજાયેલ સંત સંમેલનમાં પૂજય સ્વામીજી ઉપસ્થિત રહ્યા.
- તા. ૨૫-૧૨-૨૦૧૯, અમદાવાદ : શિવાનંદ આશ્રમ અમદાવાદના શુભેચ્છક અને શ્રીગુરુ ભગવાન શ્રીમતુસ્વામી

શિવાનંદજી મહારાજનાં અનન્ય ભક્ત દંપતી શ્રીમતી ડૉ. • તા. ૨૭-૧૨-૨૦૧૬ : સુપ્રસિદ્ધ સુંદરકંડ પારાયણી શ્રી અજ્ય મીનળબેન નાયક અને શ્રી ડૉ. ભરતભાઈ નાયક શિવાનંદ યાઙ્ગિકજી આજરોજ સહપરિવાર શિવાનંદ આશ્રમ પથાર્યા. આશ્રમની ઉડતી અને ખૂબ ટૂંકી મુલાકાતે આજરોજ ઢણી બપોરે • તા. ૨૮-૧૨-૨૦૧૬ : શ્રી દિવ્ય જીવન સાંસ્કૃતિક સંઘ પથાર્યા. સૌ આશ્રમવાસીઓને મળી તેમને ખૂબ આનંદ થયો. (USA)ના ડ્રેઝર શ્રી હરિ રાધવાચારીલું મીલ્વોકી તેમની ઉપસ્થિતિમાં સાંજે યોગશિક્ષકો સાથે એક સેહમિલનનો (વિસકોન્સીન-USA)થી આજરોજ શિવાનંદ આશ્રમ શાંત કાર્યક્રમ આયોજયો. આજરોજ નાતાલનું પર્વ હોઇ સૌંઘે સાથે સાધના માટે બેસપાઠના નિવાસ અર્થે પથાર્યા. મળીને મેરીપુત્ર ઈસ્ત્રુમેન્ટ્સ ઉપદેશને વાગોળ્યો.

શિવાનંદ આશ્રમના આગામી ઉત્સવો

- તા. ૧૪ જીન્યુઆરી, ૨૦૧૭ના રોજ પ.પુ. સ્વામી શ્રી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજના નેતૃત્વમાં પેહંબાલા, રોજનામાં સવારે ૮ શ્રી ઈ ગોપૂજા અને રામનગર કુપામાં સવારે ૧૦ થી ૧૨ સત્સંગ.
- તા. ૨૬ જીન્યુઆરી, ૨૦૧૭ના રોજ ગણાત્મક દિવસ હોવાથી સવારે ૬.૪૫ વાગ્યે શિવાનંદ આશ્રમના પ્રાંગણમાં ધ્યાયંદન. શ્રી રામ-હનુમાન મંદિરના પાટોત્સવ નિમિત્તે સવારે ૮.૦૦ વાગે મારુતિ યજ્ઞ. સાંજે ૫.૦૦ વાગે આદરણીય શ્રી અજ્ય યાઙ્ગિકજીના મધુર કઠે શ્રી સુંદરકંડનું સંગીતમય પારાયણ ‘ચિદાનંદમુ’ હોલમાં થશે. ત્યારબાદ ભંડારાની વ્યવસ્થા છે. સૌંઘલાલ લેવા હાર્દિક આમંત્રણ છે.
- તા. ૨૪ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૭, શુક્રવારના રોજ મહાશિવરાત્રી ઉત્સવ ભગવાન શ્રી વિશ્વનાથ મહાદેવના મંદિર અને પ્રાંગણમાં ધામધૂમથી સંઘના થશે. બ્રાહ્મમુહૂર્તમાં ચાર વાગ્યાથી ૨૪ કલાક સુધી લધુરદ, અલિષેક, અર્ચના, મહાઆરતી, શુંગાર અને મહાનિશાધ્યાન સાથે સાંજના પાંચથી સવારના ચાર વાગ્યા સુધી હરિનામ સંક્રિતિન, ભક્તિસંગીત તથા અહોરાત્ર પ્રહરપૂજાઓ થશે. પૂજાઓનો લાલ લેવા ઈજુનારા ભક્તોએ આશ્રમ કાર્યાલયનો સંપર્ક કરવો.
- તા. ૨૫ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૭, શનિવારના મધ્યાહ્ને મહાપ્રસાદ લંડારાનું આયોજન પણ છે. બહારગામથી આવનારા ભક્તોએ તેમના આગમનની લેખિત સૂચના આપીને આવવું, જેથી વ્યવસ્થામાં સુવિધા રહે.

એક્યુપ્રેશર દ્વારા નિઃશુલ્ક સારવાર તથા એક્યુપ્રેશર પ્રશિક્ષણ શિબિર

તારીખ : ૧૨-૨-૨૦૧૭ થી ૧૩-૨-૨૦૧૭

સમય : દરરોજ સવારે ૮ થી ૧૨ અને બપોર ત થી ૬

સ્થળ : શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદ

સંપર્ક : ૨૬૮૬૧૨૩૪, ૨૬૮૬૨૩૪૫

શ્રી સ્વામી ચિદાનંદજી દિવ્ય દશક મહોત્સવના એક ભાગરૂપે એક્યુપ્રેશર દ્વારા નિઃશુલ્ક સારવાર તથા પ્રશિક્ષણનો એક શિબિર શિવાનંદ આશ્રમ ખાતે ચાખવામાં આવ્યો છે.

કોઈ પણ જાતની આડઅસર વગર, સાદી-સરળ, જિનખચણ અને ધરમાં જ મળી શકે તેવી આ Hollister સારવાર પહ્લીતી છે.

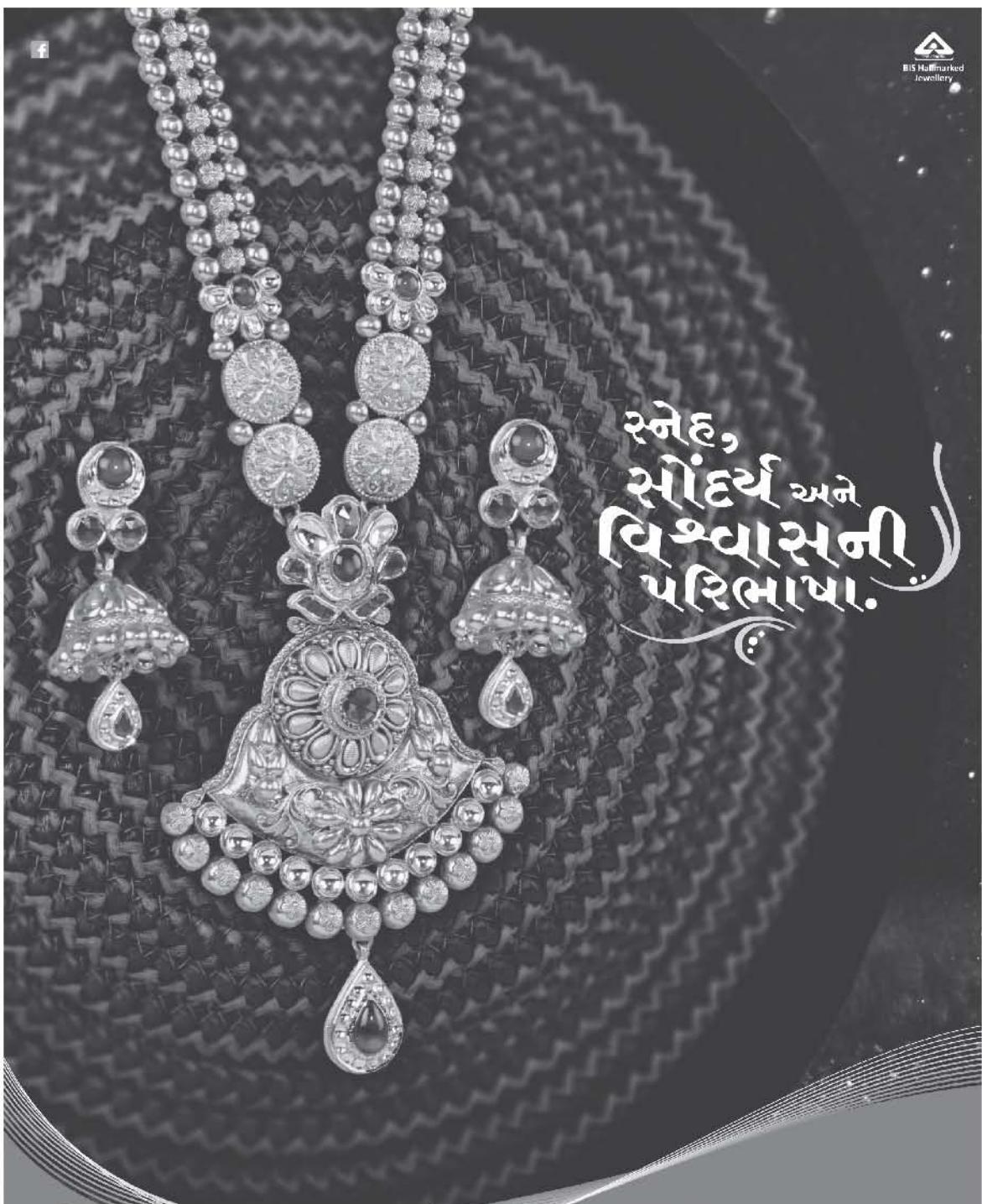
૧. એન્જાઈના ૨. અસ્થમા ૩. એન્ફિમિયા ૪. ક્રમરનોફુખાવો ૫. ગરદન જકડાઈ જવી ૬. સાયટિકા ૭. સોજા આવવા ૮. પેશાબમાં દર્દ ૯. કબ્જિયાત ૧૦. ડાયાબિટીસ ૧૧. પ્રજનનના રોગો ૧૨. શરદી (સાયનસ) ૧૩. ચક્કર આવવા ૧૪. પેરાલિસિસ અને એવા બીજી અનેક રોગોમાં આ એક્યુપ્રેશર પહ્લી ખૂલ જ ગુણકારી થઈ છે, મદદરૂપ થાય છે.

જ્ય ભગવાન એક્યુપ્રેશર સર્વિસ, મુંબઈના આદરણીય ગુરુજી શ્રી નવનીતભાઈ શાહ અને તેમની ટીમના નિખાત યુવતી દ્વારા આ શિબિરનું સંચાલન કરવામાં આપવો.

આનું શિક્ષણ લેવા આગતા તથા સારવાર કરાવવા માગતા લોકોએ તા. ૧૦ ફેબ્રુઆરી પહેલાં આશ્રમમાં નામ નોંધવાનું જરૂરી રહેશે. મર્યાદિત સંખ્યામાં નામ નોંધવાનાં હોવાથી અગાઉથી નામ નોંધવેલું ન હોય તે સિવાય પ્રવેશ આપવામાં આવશે નહીં.

સૌંઘે શિબિરનો લાલ લેવા વિનંતી.

-શિવાનંદ આશ્રમ

BIS Hallmarked Jewellery

સ્નેહ,
સોંદર્ય અને
વિશ્વાસની
પરિભાષા.

SUVARNAKALA
Gold, Diamond & Jadtar Jewellery
BIS Approved Jeweller

અમદાવાદ

શી.જી. રોડ | સેટેલાઈ
“નેશનલ પ્લાન્ઝ”,
લાલ બંગલાની સામે,
શી.જી. રોડ, અમદાવાદ - ૬ | “વીનાસ એપેડીલસ”,
બોધપુર ચાર રસ્તા BRTS બસ સ્ટેન્ડ સામે,
સેટેલાઈ, અમદાવાદ - ૧૫

SUNDAY CLOSED

સ્વાદ અને ગુણવત્તાની પરંપરા

શ્રેષ્ઠ ગુણવત્તાની પરંપરા દ્વારા દેશ-વિદેશના અસંખ્યા ગ્રાહકો સુધી પહોંચવાનો અમારો નિર્ધાર છે.
ભારતીયતાનું સ્વાદ સભર ગૌરવ!

મસાલા • ઈન્સ્ટન્ટ મિક્સ • બ્લેન્ડેડ મસાલા • હિંગ વગેરેની વિશાળ શ્રેણી અને પેક સાઈઝ

રામદેવ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ પ્રા. લિ.
સ્પાઇસ વર્ક્સ, સરબેજ-બાવળા હાઇવે, ચાંગોડા-૩૮૨ ૨૧૩, અમદાવાદ. • www.ramdevfood.com

Identity

સુવર્ણ જ્યંતી - ૨૦૧૬

દાતાશ્રી, કોલેજ પ્રતિભા તથા પૂર્વ કર્મચારી સભ્માન સમારો

૨૫ ડિસેમ્બર ૨૦૧૬, રાય

ઉંઝ કેળવણી મંડળના સુવર્ણ જ્યંતી પર્વની ઉજવણી પ્રસંગે દીપ પ્રજ્વલન તથા ઉપસ્થિત દાતાઓ સારસ્વતો અને વિશિષ્ટ અતિથિઓ (તા. ૨૫-૧૨-૨૦૧૬)

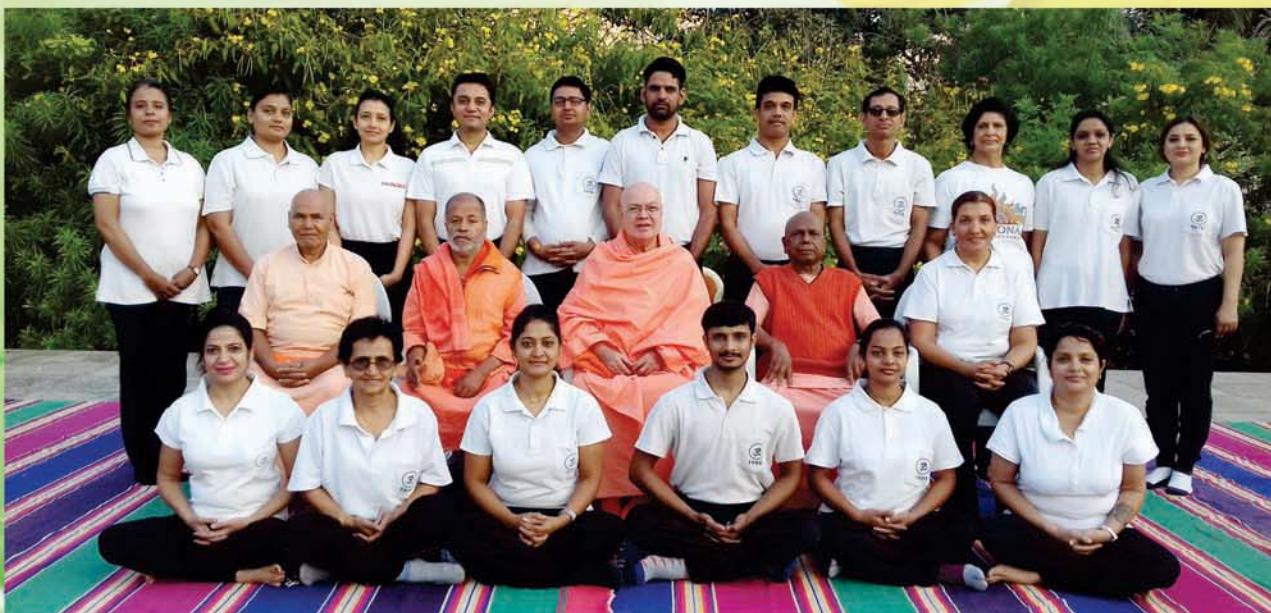
બ્રહ્મકુમારી સંસ્થા દ્વારા આયોજિત ગીતા જ્યંતી નિમિત્તે ગીતા પ્રશિક્ષિત “સત્ય” વિષયક પરિચર્ચા -
પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજની અધ્યક્ષતામાં આયોજાઈ. (મણિનગર - તા. ૧૧-૧૨-૨૦૧૬)

ગીતામાં અહિંસા સંપાદન વિષયક જાહેર સભાનું દીપ પ્રજ્વલન (તા. ૧૧-૧૨-૨૦૧૬)

શ્રી સેન્ટ ઐવિયર્સ શિક્ષા સંસ્થાન દ્વારા આયોજયેલ શાંતિયાત્રા (કાર્નિવલ)ને પ્રશાસ્ત કરતા
પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજ (મિરજાપુર, તા. ૨૨-૧૬-૨૦૧૬)

યોગ શિક્ષકો માટે રીફેશર કોર્સ (૧૫-૧૨-૨૦૧૬ થી ૩૦-૧૨-૨૦૧૬)

દિવ્યતા પ્રગટાવો

દિવ્ય તો તમે છો જ હવે તમારા જીવનને પણ તમે દિવ્ય બનાવો. એટલા માટે જે કાંઈ કરો, વિચારો કે અનુભવો તે બધાંને સોયે સો ટકા દિવ્યતાથી ભરી દો. તમારા જીવનને ઉત્કૃષ્ટ બનાવો. પરિશુદ્ધ પરમ દિવ્ય યેતનાના મહાસાગરના મોઝારૂપ તમારું મૂળભૂત સ્વરૂપ છે, પરમ શાશ્વતીના તમે એક અંશ છો એ કદાપિન ભૂલશો. તમારા સૌ ઉપર પરમ પ્રભુ પરમાત્મા તથા ગુણદેવની કૃપા વરસો, એજ અભિલાષા!

- સ્વામી ચિદાનંદ